

UNIVERSITY OF GOTHENBURG

School of Global Studies

Motivation bland värnpliktiga när världsordningen förändras

En intervjustudie om hur värnpliktigas motivation till fortsatt yrkesmilitärt
arbete påverkas.

Ellen Georgsson

GS1511 Examensarbete inom Globala studier (15 hp)

Kandidatuppsats vårterminen 2024

Handledare: Arne Wackenhut

Antal ord: 15221

Abstract

This study takes its starting point in ongoing changes and differences in the global power dynamics. The liberal rules-based world order that has been acknowledged for governing the world with the US as the hegemon of power has been strongly challenged during the last decades. Russia's invasion of Ukraine can be seen as an example of ongoing changes in the world order, with Russia as a challenger to the US as the hegemon of power. The changes and instability that this has led to for Sweden's national security situation can be seen as a concrete example of how ongoing changes in the world order affect Sweden's foreign policy. On the 7th of march 2024 Sweden became a fullworth member of the defense alliance 'North Atlantic Treaty Organization' (NATO).

To further understand the effects of Sweden's entry to Nato, this study has examined what motivates conscripts to continue further military service and how Sweden's entry to Nato has affected conscripts motivation to continue further military service. This has been done by using the self determination theory (SDT) to further evaluate how to understand what affects motivation. Central in SDT is how the human's basic psychological needs are accommodated, therefore this study focused on how conscripts' need for autonomy, social context and competence is met during their first military service. This is studied through a qualitative study done with semi-structured interviews with conscripts in Sweden. The result indicates that fulfillment of the three basic psychological needs can affect how motivated conscripts are to continue military service.

Nyckelord: militärmotivation, svenskt Natomedlemskap, self determination theory (SDT, värnplikt

1. Introduktion och problemformulering	3
1.2 Syfte och avgränsning	4
1.3 Frågeställningar	4
1.4 Tidigare forskning	4
1.5 Ämnesrelevans för Globala Studier	5
2. Bakgrund	7
2.1 Förändringar i världsordningen	7
2.2 Sveriges utdragna process in i Nato	8
2.3 Alliansfrihetens slut	10
2.4 Natomedlemskapets påverkan på Försvarsmakten	12
2.5 Skiftet från frivillighet till plikt	13
3. Teori och begrepp	15
3.1 Self-determination theory	15
3.1.1 Inneboende motivation	16
3.1.2 Yttre motivation	16
3.1.3 Amotivation	16
3.1.4 De tre psykologiska behoven	17
4. Metod och metoddiskussion	19
4.1 Metod för datainsamling	19
4.1.1 Semistrukturerade intervjuer	19
4.1.2 Utformning av intervjuguiden	20
4.1.3 Målstyrt urval	23
4.1.4 Urvalsprocess	23
4.1.5 Etiska överväganden	24
4.2 Metod för dataanalys	25
4.2.1 Tematisk innehållsanalys	25
5. Resultat och analys	27
5.1 Kompetens	27
5.2 Sammanhang	30
5.2.1 Sammanhang - negativ inverkan	32
5.3 Autonomi	35
5.4 Natomedlemskapets påverkan på värnpliktigas motivation	38
5.5 Inneboende motivation, yttre motivation eller amotivation	41
6. Diskussion	43
6.1 Sammanfattande slutsatser och diskussion	43
6.2 Vidare forskning	44
7. Referenser	46
8. Bilagor	50

1. Introduktion och problemformulering

Denna undersökning tar avstamp i pågående förändringar och skiftande maktbalanser i världsordningen. Den regelbaserade världsordningen som anses ha styrt världen med USA som makthegemon har kommit att bli starkt utmanad under de senaste årtiondena. Rysslands invasion av Ukraina ses som ett konkret exempel på pågående förändringar där Ryssland ses som en stor utmanare till USA som makthegemon. Kjell Engelbrekt, professor i statsvetenskap vid Försvarshögskolan, förklarar det som att "Bildligt kan man säga att det löper en spricka från kant till kant i den regelbaserade världsordningen." (Engelbrekt, 2023, s.546). Denna spricka har på flera sätt påverkat Sverige och inte minst inneburit stark påverkan på landets utrikespolitik. Den 7 mars 2024 blev Sverige en fullvärdig medlem i försvarsalliansen 'North Atlantic Treaty Organization' (NATO) (Regeringen, 2024). Detta kan ses som ett konkret fall av hur Sverige påverkas av förändringar i världsordningen när säkerhetsläget i Sverige nu än mer anses vara hotat av Ryssland. Inträdet i NATO innebar slutet för den svenska alliansfriheten och med det så ställs allt högre krav på den svenska Försvarsmakten.

Enligt Sveriges överbefälhavare (ÖB) Micael Bydén är det svårt för försvaret att få tillräckligt många värnpliktiga att vilja fortsätta arbeta yrkesmilitärt inom Försvarsmakten efter avslutad värnplikt. Han ser det som ett problem inför framtiden och menar att det kan bero på olika saker att många värnpliktiga väljer en annan karriär efter avslutad värnplikt. Stark motivation för en annan karriär än en militär nämns som en vanlig orsak till att man väljer att lämna försvaret (Eriksson, 2023a). ÖB Bydén anser att antalet värnpliktiga bör öka till cirka 10 000 personer till år 2030 jämfört med dagens cirka 5500. Att öka antalet värnpliktiga ses som ett sätt att trygga personalförsörjningen till försvaret i takt med att högre krav ställs till följd av det svenska Natomedlemskapet (Öbrink, 2023). Denna undersökning har därför undersökt vad som påverkar värnpliktigas motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete. Undersökningen har utformats och bearbetats med self-determination theory (SDT) som teoretisk grund för förståelsen av vad som motiverar värnpliktiga. Det svenska Natomedlemskapet har tagits i särskild beaktning genom undersökningen utifrån hur de värnpliktiga upplever att det har påverkat deras värnplikt, samt även deras motivation till att ta anställning efter avslutad värnplikt.

1.2 Syfte och avgränsning

Undersökningens syfte är att utforska och bidra med ökad förståelse för förändringar i världsordningen och hur vi kan se effekter av den skiftande globala maktbalansen i Sverige. För att möjliggöra detta har värnpliktigas motivation inför fortsatt yrkesmilitärt arbete efter militär grundutbildning undersökts. Undersökningen har utforskat vad som motiverar värnpliktiga till att fortsätta arbeta militärt efter avslutad grundutbildning utifrån dess egna berättande. Det svenska Natointrädet har tagits i särskild beaktning som variabel för de värnpliktigas beslut utifrån dess samtida relevans och som konkretisering av faktiska förändringar i världsordningen. Genom undersökningen avsågs att utforska eventuella samband mellan ökad eller minskad motivation med Natomedlemskapet som primär variabel. På så vis blir undersökningen av värnpliktigas attityder inför fortsatt yrkesmilitärtarbete ett sätt att bidra med ökad förståelse kring vad som faktiskt motiverar värnpliktiga till fortsatt yrkesmilitärt arbete och hur Natointrädet påverkar eller inte påverkar deras beslut.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå undersökningens syfte har arbetet utgått från följande frågeställningar:

- Vad motiverar värnpliktiga till fortsatt yrkesmilitärt arbete?
- Hur påverkar ett svenskt Natomedlemskap värnpliktigas motivation inför fortsatt yrkesmilitärt arbete?

1.4 Tidigare forskning

Forskning om militärers motivation är inget nytt forskningsområde utan har forskats på både i en svensk och internationell kontext under en längre tid. I en svensk kontext så undersökte exempelvis Erik Hedlund år 2011 vad som motiverade svenska fredsbevarande soldater att delta i de fredsbevarande operationerna i Liberia och Kosovo. Hedlund identifierade postmoderna immateriella faktorer som exempelvis ”personligt äventyr, träffa nya människor och kulturer, personlig utveckling, se nya platser och att testa ens gränser” som ska ha motiverat frivilliga soldater att delta i fredsbevarande arbete (Hedlund, 2011, s.186).

I en amerikansk kontext undersökte Leonard Wong, Thomas Kolditz, Raymond Millen och Terrence Potter vad som motiverade amerikanska soldater att strida i kriget i Irak. År 2003 publicerade de sina resultat som visade på att det i linje med tidigare amerikansk forskning fortsatt var sammanhållning och sociala band mellan soldater som motiverade soldaterna att fortsätta strida i mycket farliga situationer. Undersökningen visade även att andra faktorer

utöver sammanhållning, såsom frihet och demokrati, fanns med som nyckelfaktorer för stridsmotivation (Wong et al., 2003, s.vii). Wong et al. undersökning fick stor uppmärksamhet och även kritik från andra akademiker inom samma fält som ledde till en debatt om begreppsmässiga och metodologiska frågor om forskning inom militärmotivation (Shields, 2006 s.645).

Grigor Grigorov publicerade år 2020 en artikel om militärmotivation i Storbritannien där han undersökte utvecklingen av olika motivationsstrategier för både rekrytering och för att hålla kvar personal inom det brittiska försvaret (2020, s.27). Storbritanniens militära ledning följde den globala trenden som utvecklades efter kalla krigets slut om att minska landets militära styrka. Detta resulterade i bemanningssvårigheter för den brittiska armén. Grigorovs (2020, s.29-30) undersökning visade att det både fanns stora utmaningar men också goda lösningar för att öka motivationen för militärt arbete. Han menade att det finns ett tydligt samband mellan dåliga löner och ökade risker för att lämna försvaret. Höjda löner ansågs därför som en bidragande faktor till att öka motivation och intresse för att arbeta som yrkesmilitär. Utöver de ekonomiska aspekterna såg Grigorov även patriotism som en viktig faktor för de som valt en livslångt tjänstgöring inom den brittiska militären, samt att säkerställa att människans behov behöver tillgodoses genom arbetet (Grigorov, 2020, s.30).

Inom forskning av militär motivation identifieras att det finnas en avsaknad av kvalitativforskning (Custemo, 2023, s.7). Som en del av att bidra till att metodologiskt bredda forskningsfältet kommer denna undersökning därför att använda sig av en kvalitativ forskningsdesign. Av den övergripande analys som gjorts av tidigare forskning uppdagas att olika faktorer påverkan till militärers motivation har undersökts i flertalet undersökningar. Dock har det inte undersökts i närtid i en svensk kontext hur ett Natomedlemskap skulle påverka värnpliktigas motivation. Forskningen kommer att ske med värnpliktiga som specifik urvalsgrupp. Användandet av det svenska Natomedlemskapet som faktor till undersökningen av värnpliktigas motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete beror till stor del av den samtida relevansen.

1.5 Ämnesrelevans för Globala Studier

Kandidatprogrammet i Globala studiers innehåll vilar på begreppen hållbarhet, rättvisa och globalisering som är centrala begrepp för globala studier som forskningsfält. Att Sverige gått med i Nato kan ses som en effekt av globaliseringen och av pågående förändringar i

världsordningen, vilket skapat ett nytt globalt och lokalt säkerhetsläge. Det är därför intressant och relevant att undersöka effekter av denna förändring. Att undersöka värnpliktigas motivation och hur det påverkas av ett svenskt Natomedlemskap ses som ett sätt att undersöka effekter av pågående förändringar i världsordningen.

2. Bakgrund

Följande kapitel redogör för hur det svenska inträdet i Nato kan ses återspegla pågående förändringar i världsordningen och hur Sveriges process in i Nato såg ut. Det svenska Natomedlemskapet innebar även slutet på den svenska alliansfriheten och kommer att ställa nya krav på den svenska Försvarsmakten. Bakgrunden redogör därför även för delar av dessa nya krav som ställs på Försvarsmakten som organisation och hur det kommer att påverka värnplikten.

2.1 Förändringar i världsordningen

Kjell Engelbrekt anser att Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari år 2022 kan ses återspegla den regelbaserade världsordningens destabilisering. Engelbrekt menar att den liberala regelbaserade världsordningens våldsförbud, statsuveränitet och mänskliga rättigheter kraftigt förbigåtts genom Rysslands krigföring och därmed omskakat ordningens grundprinciper och Europas säkerhet (Engelbrekt, 2023, s.546).

'Världsordning' som begrepp har definierats på olika sätt av olika forskare inom internationella relationer. John Ikenberry (2018, s.9) menar att det han definierar som den 'liberala världsordningen' har sitt ursprung i USA och den bipolära världsordningen under kalla kriget. Den liberala världsordningen anser Ikenberry ha byggts runt institutioner och sociala värden knutna till Västvärlden och USAs liberala demokratiska grundprinciper (Ikenberry, 2018, s.10). Den liberala världsordningen anses ha dominerat den globala ordningen sedan efter andra världskriget enligt Engelbrekt (2018, s.547) som menar att det innan dess inte funnits någon världsomspännande uppsättning regler och principer som globalt respekterats. Rysslands invasion och krig i Ukraina, som bryter mot flertalet av Förenta Nationernas stadgar och fundamentala regler, normer och principer, menar Engelbrekt (2018, s.549) visar på en rysk nonchalans gentemot den regelbaserade världsordningens fundament. Effekterna av detta anser Engelbrekt har försatt världen och inte minst Europa i ett nytt säkerhetsläge.

Ett exempel där effekterna som Engelbrekt skriver om gällande det förändrade säkerhetsläget i Europa är Sveriges inträde i försvarsalliansen NATO. Vid krigsutbrottet i februari år 2022 inleddes omedelbart debatten gällande ett svenskt Natomedlemskap. Den 16 maj samma år fattade den svenska regeringen beslut om att ansöka om inträde i Nato och beslutet motiveras av en säkerhetspolitisk analysrapport som beställts inför beslutet. Ett svenskt

Natomedlemskap bedömdes viktigt för landets säkerhetsstrategi och den 18 maj lämnades den svenska Natoansökan in. Senare under sommaren beslutades av Natos medlemsländer att Sverige skulle erbjudas medlemskap. I mars år 2023 överlämnade regeringen propositionen om Sveriges medlemskap till riksdagen som därefter godkände Sveriges anslutning (Regeringen, 2023). Ungefär ett år senare, den 7 mars 2024 inträdde Sverige som fullvärdig medlem i Nato efter en utdragen process i väntan på alla Nato-medlemsländernas ratificering av den svenska anslutningen. Den svenska delegationen vid Natos högkvarter blev då den svenska representationen och den 11 mars hissades den svenska flaggan vid högkvarteret i Bryssel som ett officiellt tecken på Sveriges fullvärdiga medlemskap (Regeringen, 2024). Sveriges inträde i Nato kan ses som ett konkret exempel på effekterna av pågående förändringarna i världsordningen.

2.2 Sveriges utdragna process in i Nato

I samband med den ryska invasionen 2022 skedde ett skifte inom den svenska politiken i Natofrågan även om fyra av åtta riksdagspartier redan innan Nato processens start hade tagit ställning för ett svenskt medlemskap. Trots att det historiskt funnits stora skiftningar i frågan inom svensk politik så enades riksdagen efter tre månaders debatt och regeringen kunde lämna in Sveriges ansökan till försvarsalliansen. Sverige hade redan innan processen för att bli en fullvärdig medlem startat flera former av samarbeten med Nato, vilket påtalade att kunna skynda på processen för att bli ratificerad (UI, 2024). Processen för Sverige att gå med i Nato beskrivs ha haft tydligt inflytande av Finlands initiativ att ansluta sig till alliansen. Stefan Lundqvist, kommendörkapten och Ph.D på Försvarshögskolan, menar att Sveriges Natomedlemskap inte hade varit möjligt om Finland inte hade tagit initiativet och påbörjat processen för att båda länderna gemensamt skulle gå med i Nato (Svensson, 2023). Finland beskrivs ha bromsat sin egen process in i Nato för att vänta in Sverige men utfallet blev ändå inte att de båda länderna kunde gå med samtidigt (UI, 2024).

Nästintill direkt efter att Sverige lämnat sin ansökan till Nato kom Turkiet med krav på Sverige. Turkiets president Recep Tayyip Erdogan sa efter ett samtal med dåvarande statsminister Magdalena Andersson att "Sverige måste sluta stödja terrororganisationer - politiskt, ekonomiskt och med vapen" (Aggestam et al., 2023, s. 2380). Kort efter uttalandet presenterades en kravlista från Turkiet som de menade var tvungna att tillgodoses innan de skulle ratificera ett svenskt Natomedlemskap (Aggestam et al., 2023, s. 2380). Historiskt har Sverige och Turkiet haft goda ekonomiska, politiska och kulturella band länderna emellan.

Samtidigt har Sverige eftersträvat att stärka Turkiets demokratisering och därmed haft en kritisk hållning till 'Rättvis- och utvecklingspartiet' (AKP) som under 2010-talet tog en mer auktoritär politisk hållning som regeringsparti. Icke muslimska minoriteter fick under denna tiden en allt mer begränsad frihet och sedan tidigare var kurdiska minoriteters rättigheter och friheter en känslig punkt i relationen mellan Sverige och Turkiet. Den turkiska regeringen menade att det handlade om landets nationella säkerhet medan Sverige såg utvecklingen som ett hot mot mänskliga rättigheter och minoriteters frihet. Friktionen som skapades mellan Sverige och Turkiet till följd av AKP auktoritära regim och inskränkande på den kurdiska befolkningen menar Aggestam et al. är en viktig faktor att ta hänsyn till för att förstå varför Turkiet försvårade Sveriges process in i Nato (Aggestam et al., 2023, s.2377).

I juni 2022 utfärdade Sverige, Finland och Turkiet 'Madridavtalet' som föregicks av motstridiga samtal länderna emellan. I Sverige fick avtalet stor kritik då avtalet innebar att Sverige och Finland enats om att slå till mot grupper som Turkiet ansåg vara ett hot mot dess nationella säkerhet. Sverige och Finland hade även enats om att vidta åtgärder för utlämning av terrorister, skärpa anti-terroristlagstiftningen och avstå från att införa vapenembargo mot Turkiet. Efter att 'Madridavtalet' lagts fram krävde Turkiet att 33 personer skulle utlämnas från Sverige vilka de hävdade var misstänkta för terrorism. Efter det spreds det även i svensk media att ytterligare 73 personer krävdes utlämnade och efterföljande veckor genomfördes flertalet demonstrationer runt om i Sverige som kraftigt motsatte sig avtalet. De svenska demonstrationerna fortsatte sedan under en längre tid och utrikesminister Thomas Billström uttalade sig om att situationen var mycket känslig och kunde vara ett hinder för Sverige att bli en fullvärdig medlem i Nato (Aggestam et al., 2023, s.2381-2383).

Finlands ansökan blev i april 2023 ratificerad av alla Natos medlemsländer och därmed en fullvärdig medlem i Nato. Sverige och Finland lyckades inte gå enat in i Nato även om det var båda ländernas förhoppning när de gemensamt ansökte ett år tidigare (Haglund, 2023). I januari 2024 efter att Sveriges utdragna process in i Nato kantats av långvariga samtal med Turkiet så resulterade det till slut i att de ratificerade Sverige som medlem. Samtalen mellan länderna präglades av turkiska anklagelser om att Sverige skulle vara en fristad för terrorister, koranbränningar och krav på utlämnande av flera personer. Utöver de svenska förhandlingarna påstås även affären av stridsplan av modellen F-16 mellan USA och Turkiet ha haft en roll i Turkiets slutgiltiga ratificering (Olsson, 2023).

När Turkiets ratificering var ett faktum återstod endast Ungerns ratificering trots att Ungern tidigare meddelat att de inte skulle vara det sista landet att ratificera Sveriges ansökan. Det beskrivs ha varit flera saker som påverkat dröjsmålet. Under hösten 2023 spreds ett gammalt reportage från Sveriges Utbildningsradio (UR) där Ungerns demokrati påstås "sinande" vilket kritiserades starkt från ungerskt håll. Den dåvarande ungerske presidenten Viktor Orbán bjöd sen i januari 2024 in den svenska statsministern till en förhandling länderna emellan. I slutet av februari samma år fastslås ett avtal mellan länderna om att Ungern ska få köpa fyra JAS Gripen flygplan från Sverige. Detta beskrivs i svensk media kunna vara den sista pusselbiten och slutet för det diplomatiska spelet för att Sverige ska bli en fullvärdig Natomedlem (Aamissepp, 20023). Den 5 mars 2024 ratificerar Ungern Sveriges anslutningsprotokoll och två dagar senare blir Sverige fullvärdig medlem (Regeringskansliet, 2023). Efter en lång process kantad av geopolitiska utspel, flera förhandlingar om krigsmateriel och med ett ständigt hot från Ryssland till följd av kriget i Ukraina så blev Sverige tillslut medlem i Nato.

2.3 Alliansfrihetens slut

Sveriges inträde i Nato markerar slutet på en 200 år lång epok av alliansfrihet i Sveriges historia. Ända sedan Napoleonkrigens slut under tidigt 1800-tal har Sveriges alliansfrihet och neutralitetspolitik varit given för majoriteten av historiens svenska politiker. Under både första och andra världskriget förklarade sig Sverige neutralt, men med undantag för när Sverige tog ställning för Finland under det finska vinterkriget. Efter andra världskriget fanns en bred enighet i den svenska politiken för att fortsätta neutralitetspolitiken tillsammans med ett starkt försvar. Sveriges militära utgifter ökade kraftigt redan under andra världskriget och låg kvar på höga nivåer även under kalla kriget. Efter kalla krigets slut påbörjades en stor nedrustning av försvaret i Sverige lett av både socialdemokratiska och sedan borgerliga regeringar. År 2022 när Natofrågan endast varit under debatt så låg försvarsutgifterna på 1,3 procent av BNP men det fanns redan då en bred majoritet för att öka till 2 procent i enlighet med Natos krav för nya medlemmar. Den svenska neutralitetspolitiken sägs officiellt ha lagts ner i samband med inträdet i EU år 1995 men fram tills inträdet i Nato har alliansfriheten varit ett faktum (Knutsson, 2022).

Stefan Lundqvist (2022, s. 75) menar att den svenska alliansfrihetens epok har präglas av svängningar mellan att internt försöka säkra sin egen säkerhet genom att förklara sig neutralt och observera balansmekanismer. Samt svängningar mot att externt söka säkerhet genom att aktivt medverka i arbete för den internationella gemenskapen. Ett exempel på detta skriver

Lundqvist (2022, s.79) är Sveriges inblandning i grundandet av 'European Free Trade Association' (EFTA) i samband med finanskrisen 1991-1993. Innan krisen hade Sverige varit skeptiska till modellen för det europeiska samarbetet men krisen visade på behov av ekonomiskt samarbete och frihandel inom Europa. Detta beskrivs ha varit avgörande för det svenska beslutet att ingå i EFTA och sedan för att gå med i EU. Lundqvist menar vidare att ordningen för EFTA möjliggjorde för Sverige att behålla sin neutralitetspolitik genom samarbetet vilket han menar har varit en tydlig svensk drivkraft. Även om medlemskapet i EU 1995 avslutade neutralitetspolitiken så stod skyddet av alliansfriheten tydligt fast.

Lisbeth Aggestam, Isabell Schierenbeck och Arne Wackenhut skriver i 'International Affairs' (2023, s. 2376) att Sveriges statsidentitet har varit tydligt sammankopplad med alliansfriheten och att landets utrikespolitiska identitet grundats på en liberal internationalism. Sveriges utrikespolitiska identitet av att "göra gott" i världen hade en bred politisk förankring både i riksdagen och bland befolkningen under tiden av alliansfriheten. Identitetsbilden som ansvarstagande över landets gränser menar Aggestam et al. förklarar varför Sverige traditionellt exempelvis haft en mer generös flyktingpolitik än många andra europeiska länder. Den ryska invasionen av Ukraina beskrivs som den mest betydande händelsen som påverkat skiftet av den svenska identitetsbilden och tilltron till att Sveriges alliansfrihet starkt bidragit till att stabilisera säkerheten i norra Europa. Även Lundqvist (2022, s.98) menar att det försämringen av den regionala säkerheten till följd av Rysslands krigföring och hotfulla uttalanden av en ny regional säkerhetsordning bör ses som den primära orsaken till Sveriges omprövning av sin utrikespolitik och alliansfrihet. Dock understryker Lundqvist att han anser att Sveriges vändning till stor del även tydligt påverkats av hur Finland markant tog täten och snabbt inledde processen vilket drev Sverige till att göra samma sak. Det svenska kärnargumentet, att inte vilja rubba den regionala stabiliteten, menar Lundqvist ogiltigförklarades av det snabba finska agerandet och pådrivningarna för ett gemensamt inträde i Nato. Lundqvist (2022, s.99) menar även att den svenska statsidentiteten som tydligt varit kopplad till alliansfrihet nu bytt skepnad till att snarare vara sökande efter en 'inflytelserik militär roll' i Skandinavien. Statsidentitets arv kan enligt Lundqvist beskrivas ha gått från regional makt; moralisk supermakt; diplomatisk supermakt; humanitär supermakt till inflytelserik militär roll.

2.4 Natomedlemskapets påverkan på Försvarmakten

Försvarmakten (2023a, s.3) menar i sin utvecklingsplan för år 2025-2035 att det svenska Natomedlemskapet innebär en brytpunkt i det svenska totalförsvarets utveckling. Medlemskapet beskrivs komma att medföra behov för förändrade uppgifter och förutsättningar för försvarsplanering och förmågeutveckling. Vidare skriver Försvarmakten (2023a, s.4-5) att Natomedlemskapet innebär en ny dynamik för landets säkerhetspolitiska situation vad gäller hot, utmaningar och försvarsmöjligheter. De menar att Natos ömsesidiga försvarsgarantier ökar risken för att Sverige kommer bli delaktig i konflikter, både i och utanför landets närområde. Detta anses ligga till grund för behov av en förändring av Försvarmaktens militärstrategiska inriktning. Det huvudsakliga förflyttningarna som bedöms behövas är att skifta från att fokusera på ett nationellt försvar till ett kollektivt, men även från en långsiktig planering till ökat fokus på förmåga här och nu. I utvecklingsplanen för 2025-2035 (Försvarmakten, 2023a, s.10) betonas vikten av förändrade krav på Försvarmaktens organisation och ett tydligt ökat behov av nya förmågor. Det innebär både en ökning av Försvarmaktens omfång och antal, men även ett behov av specifika förmågor. Exempelvis nämns behovet av fler tillgängliga och interoperabla förband som har förmåga att verka utanför Sverige. Detta ställer i sin tur krav på att kunna leda och ge logistiskt stöd till förband utanför Sveriges gränser (Försvarmakten, 2023a, s.10).

Ett svenskt medlemskap i Nato ställer alltså flertalet krav på den svenska Försvarmakten trots att det funnits ett samarbete mellan svenska Försvarmakten och Nato sedan mitten av 1990-talet. Medlemskapet innebär att den svenska Försvarmakten kommer delta i den operativa planeringen på alla ledningsnivåer inom Nato. Inom organisationen och dess arbete kommer det att ske en tydlig förändring på den strategiska nivån, då svenska Försvarmakten genom ett medlemskap blir integrerad i Natos beslutsmekanismer. Innan Sverige blev fullvärdig medlem i Nato i mars 2024 menade Försvarmakten att deras organisation som helhet inte skulle påverkas av några större omvälvande övergångar. Detta då man redan innan deltagit i internationella insatser och Nato-ledda övningar enligt uttalande från Försvarmakten. Enligt Försvarmakten själva skulle dess huvuduppgift ”att försvara Sverige mot väpnat angrepp” förenklas markant med ett medlemskap. De menade även att den krigsavhållande effekten skulle öka avsevärt när ett medlemskap gått igenom (Försvarmakten, 2023b).

Inom Försvarsmakten arbetar idag cirka 9500 officerare och 5200 heltidsgruppbefäl, heltidssoldater och heltidssjömän. Dessa är kontinuerligt tjänstgörande personal och har Försvarsmakten som huvudarbetsgivare (Försvarsmakten, 2023c). Till följd av den då pågående processen in i Nato föreslog regeringen i budgetpropositionen för år 2024 en vidare ökning till det militära försvaret med 27 miljarder kronor mellan år 2023 och 2024. Det innebär att Sverige kommer att uppfylla Natos målsättningen och definition om att två procent av landets BNP skall utgöras av försvarsutgifter. Regeringen anger ett flertal åtgärder och satsningar som det extra budgettillskottet ger och lyfter där ibland personaltillväxt. De bedömer exempelvis att tillväxten i Försvarsmakten i kombination med planlagda pensionsavgångar kommer skapa ett utökat behov av officerare. Natointrädet understryks komma att påverka detta starkt (Regeringen, 2023).

2.5 Skiftet från frivillighet till plikt

För att möta det ökande behovet av personal inom Försvarsmakten är mönstring och värnplikten centrala som en form av rekryteringsprocess. Försvarsmakten bekräftade Sveriges Radio antagande i januari år 2023 att fler 'omotiverade' artonåringar kommer att kallas in framöver när antalet som kallas till värnplikt kommer öka. Med 'omotiverade' menas i sammanhanget dem som inför mönstringen uppgett att de antingen inte vill genomföra värnplikt, eller att de känner sig osäkra. År 2025 ska 8000 artonåringar göra värnplikt jämfört med dagens 5500. Sveriges Radio rapporterade år 2023 att antalet omotiverade värnpliktiga beräknas komma att utgöra en större del inkallade än vad det tidigare gjort (Eriksson, 2023b).

Lagen om totalförsvarspikt återinfördes 2017 efter att värnplikten varit vilande i fredstid sedan 2010. Det innebär att skyldigheten att mönstra och genomföra grundutbildning med värnplikt återinfördes (Försvarsmakten, 2022). Pliktverket bildades år 1995 och tog då över arbetet med insamling av mönstringsunderlag för värnplikten. Under slutet av 90-talet och början av 00-talet minskade behovet av värnpliktiga avsevärt och 2007 sågs det inte längre motiverat att kalla större delen av en årskull till mönstring. Det infördes då ett webbaserat självskattningstest som ett inledande steg i mönstringen där individens lämplighet undersöktes genom frågor om deras hälsa, fysiska prestationsförmåga, skolgång och intressen. Lämplighetsundersökningen var obligatorisk för alla män men frivillig för kvinnor. År 2010 ersätts värnplikten i fredstid med en frivillig militär utbildning och därmed utgjordes gruppen som genomförde Försvarsmaktens militära grundutbildning (GMU) endast av frivilligt sökande. Dock omfattas fortfarande alla artonåringa medborgare av skyldigheten att

lämna webbaserat underlag till beredskapsunderlaget hos Rekryteringsmyndigheten. Det för att ha beredskap om värnplikten skulle återinföras. Plikten att mönstra och tjänstgöra var sedan vilande fram tills Regeringen beslutade att till 1 juli 2017 återinföra skyldigheten att mönstra och att genomföra GMU med värnplikt. Sedan dess har Rekryteringsmyndigheten bytt namn till Plikt- och Prövningsverket (Plik- och prövningsverket, 2023). Värnplikten är mellan sex och femton månader där de första tre månaderna består av GMU som sedan efterföljs av befattningsutbildning vilken kan pågå i upp till ett år. Värnplikten innefattar även repetitionsutbildning, krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring (Försvarsmakten, 2020).

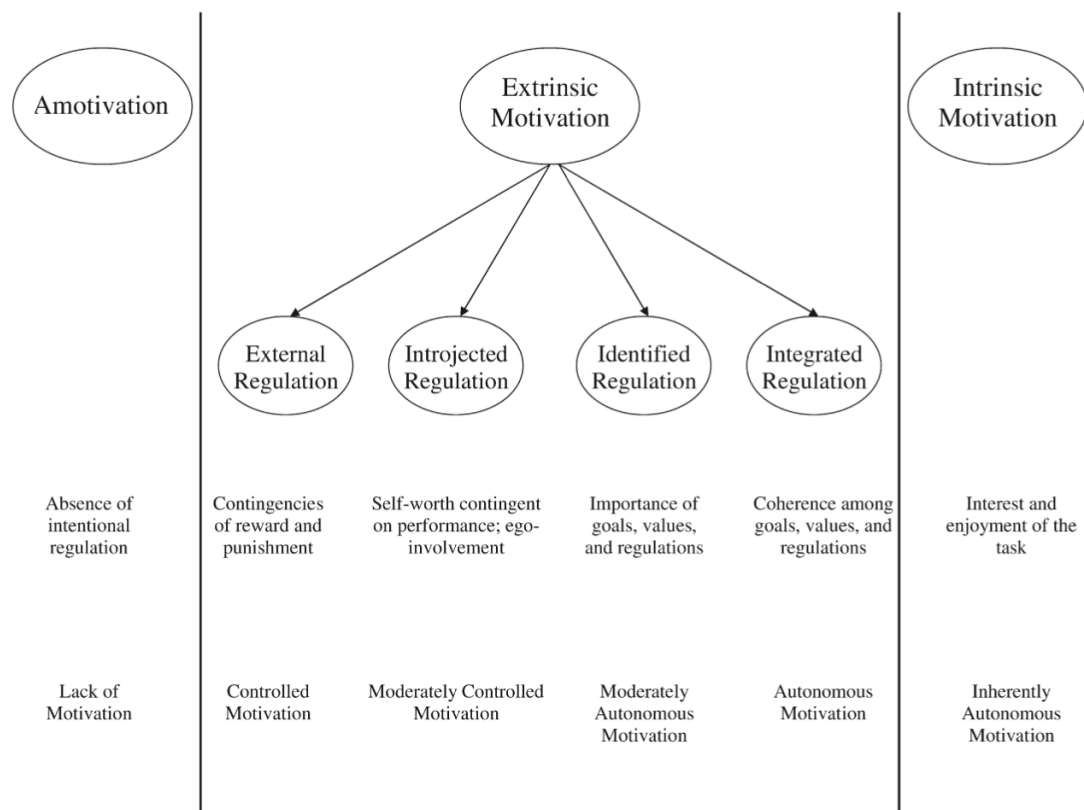
Efter utbildningsomgång 2021/2022 uppges cirka 1500 personer ha anställts som gruppbefäl, soldater eller sjömän efter avslutat grundutbildning med värnplikt och därmed valt en fortsatt yrkesmilitär karriär (Försvarsmakten, 2023d). När andelen omotiverade värnpliktiga beräknas öka blir det därför intressant att undersöka hur motivation inför fortsatt yrkesmilitärt arbete bland värnpliktiga kan komma att förändras.

3. Teori och begrepp

I undersökningen av hur värnpliktiga soldater motiveras och hur dess attityder påverkas har self-determination theory (SDT) användas som teori. Följande kapitel redogör för teorins innebörd och grundantaganden.

3.1 Self-determination theory

SDT kategoriserar motivation hos individen som *amotivation* eller *inneboende motivation*. Amotivation innebär brist på egen motivation och inneboende motivation innebär att individen känner intresse och nöje till uppgiften eller aktiviteten. Yttre motivation finns mellan amotivation och inneboende motivation och betyder att motivation hämtas från konsekvenser av aktiviteter. Det kan exempelvis vara bestraffning eller belöning (Deci & Gagné, 2005, s. 333-336). För en visuell översikt av SDT se figur 1.

Figur 1: Self-determination theory modellen (Deci & Gagné, 2005, s. 336).

3.1.1 Inneboende motivation

Richard Ryan och Edward Deci (2017, s.117, s.120) menar att inneboende motivation kommer av att individen finner eget intresse för att genomföra en aktivitet eller uppgift. Inneboende motivation blir därför starkt subjektivt eftersom samma uppgift eller aktivitet kan upplevas olika av olika personer. Den inneboende motivationen finns i relationen mellan aktiviteten och individen men kan påverkas av externa förväntningar eller faktorer som driver individens motivation från inneboende till att styras av yttre motivation.

3.1.2 Yttre motivation

Yttre motivation definieras av Ryan och Deci som att det sker när en aktivitet eller uppgift genomförs trots att individen inte finner ett eget intresse för handlingen. Dock menar de att den yttre motivationen bör ses som ett spektrum då den yttre motivationen i olika grader kan vara kontrollerade eller autonoma. Den yttre motivationen delas därför upp i fyra underkategorier. Yttre motivation beskrivs kunna vara helt kontrollerad av yttre krafter och då vara *yttre reglerad* eller så kan de vara styrd av *introjicerad reglering*. Det innebär snarare att individen inte accepterat att de styrs av yttre drivkrafter och därmed ofta snarare drivs av skuld, skam eller rädslan av att inte vara omtyckt. Skillnaden är alltså att den introjicerade regleringen upplevs som internt styrd av individen trots att den är en form av yttre motivation driven av utomstående individer eller entiteter. Reglerade former av yttre motivation som är mer autonoma upplevs ofta mer frivilliga vilket ofta leder till att uppgifter utförs med högre kvalitet. Dessa former av autonom yttre motivation kallas *identifierad reglering* och *integrerad reglering*. Med identifierad reglering menas att individen identifierar sig med de värderingar som de yttre förväntade beteendet innebär. Integrerad reglering är den mest autonoma formen av yttre motivation då det innebär att individen till och med uppfattar de förväntade värderingarna som integrerade med sin egen självbild (Ryan & Deci, 2017, s.14-15)

3.1.3 Amotivation

Ryan och Deci menar att amotivation kan ses i tre olika former. Det första handlar om att individen inte känner att den själv kan påverka resultatet av en uppgift till följd av att den upplever sig ha bristfällig kompetens för att genomföra den. Den andra formen av amotivation handlar om att individen inte känner något eget intresse för att utföra uppgiften

eller aktiviteten. Detta beror då på att individen inte känner att det finns något värde eller relevans i det den ska utföra, vilket oftast grundas i att aktiviteten eller uppgiften inte bidrar till att uppfylla individens grundläggande psykologiska behov. Tredje formen av amotivation handlar om att individen protesterar aktivt och avstår från att delta. Detta kan ses som en form av ickegärning och har ofta sin grund i upplevd brist på autonomi. Individens protest blir då ett sätt för individen att försöka återfå kontrollen över sitt eget handlande (Ryan & Deci, 2017, s.16)

3.1.4 De tre psykologiska behoven

SDT grundas även i tre psykologiska behov; autonomi, kompetens och sammanhang. För att människan ska må väl och inneha förutsättningar att utvecklas behöver dessa psykologiska behov uppfyllas (Ryan & Deci, 2017, s.10).

Kompetens

Inom SDT innebär kompetens individens behov av att känna sig effektiv och behärskad. Det innebär att individen både känner att de behärskar det den gör och de problem den stöter på, men även att de kan genomföra och lösa problem eller uppgifter på ett effektivt sätt. Behovet av kompetens anses som relativt lätt att påverkas negativt då det försvagas av enkla saker som att en uppgift upplevs vara för svår utifrån individens kompetens eller i jämförelse med andras. Kompetens tenderar att påverkas av negativ feedback både från andra och en själv (Ryan & Deci, 2017, s.11).

Sammanhang

Det andra grundläggande psykologiska behovet är att känna ett sammanhang och en social tillhörighet. Människans behov av samhörighet innebär både att individen ska känna sig som en del av gruppen men också att den bidrar till gruppen och gemenskapen. Känslan av tillhörighet och att andra bryr sig om en samtidigt som individen bryr sig om gruppen är central för att fylla behovet (Ryan & Deci, 2017, s.11).

Autonomi

Ryan och Deci (2017, s.10) menar att autonomi är ett av människans grundläggande psykologiska behov och innebär att känna kontroll av att reglera sina egna handlingar och erfarenheter. De betonar dock att autonomi inte ska förväxlas med ett behov av

självständighet då självständighet kan bygga på behov eller relationer gentemot andra. Autonomi beskrivs snarare ha mer likheter till frivillighet då individens handlingar grundas i ens egna autentiska intresse och värderingar. Att agera i autonomi innebär att agera helhjärtat och i linje med sin egen vilja. Ryan och Deci (2017, s.11) menar att det endast är ett fåtal handlingar som kan vara helt autonoma då ens handlingar snarare övervägande påverkas av externa krafter från en själv.

4. Metod och metoddiskussion

Nedan beskrivs och diskuteras undersökningens metod. Inledningsvis redogörs för undersökningens metod för datainsamling, vilket skedde genom semistrukturerade intervjuer med ett målstyrt urval. Både utformningen av intervjuguiden, urvalsprocessen och gjorda etiska överväganden diskuteras innan kapitlet avslutas med beskrivning och diskussion av undersökningens metod för dataanalysen.

4.1 Metod för datainsamling

Undersökningen utgick från en kvalitativ metod för datainsamling för att besvara frågeställningarna. Valet av en kvalitativ metod gjordes då undersökningens syfte var att skapa fördjupad förståelse för hur en viss grupp (värnpliktiga) i en viss miljö tolkar dess verklighet och vilka faktorer som påverkar detta. Detta beskriver Bryman (2018, s.455) som en identifierbar skillnad mellan kvalitativa och kvantitativa metoder. Metoden för datainsamlingen avsåg att ha en abduktiv ansats där en teoretisk förståelse av kontexten urvalsgruppen befinner sig skulle ligga till grund för datainsamlingen (Bryman 2018, s.478). Utfallet av undersökningen blev snarare en blandning av abduktiv och deduktiv ansats eftersom att SDT utgjorde en tydlig grund för intervjuguiden och kodningen för den tematiska innehållsanalysen. Teorin blev således ett viktigt verktyg för att förstå empirin, men formade ingen hypotes för resultatet (Bryman, 2018, s.47). Det blir därför svårt att säga att undersökningen helt hade en deduktiv ansats eftersom att utfallet snarare kom att bli en blandning av aduktiv och deduktiv.

4.1.1 Semistrukturerade intervjuer

Datainsamlingen genomfördes genom semistrukturerade intervjuer med värnpliktiga soldater inom Försvarmakten. Valet av en semistrukturerad intervjustruktur innebar att det fanns utrymme att följa och fördjupa sig i det som respondenterna valde att belysa. Med denna typ av flexibilitet och följsamhet till respondenternas svar så avsågs att öppna upp för fördjupning av respondenternas eventuellt skilda tolkningar och uppfattningar. Intervjuerna genomfördes därför med en förberedd intervjuguide med valda teman och tillhörande frågeställningar, men hade en öppenhet inför att följa det som varje respondent valde att ta upp (Bryman, 2018, s.563). På detta sätt realiserades den abduktiva ansatsen och empirin av värnpliktigas uppfattning och attityder uppdagades. Utformandet av intervjuguiden togs därför i stark beaktning för och se till att de förberedda frågor och teman varken skulle leda

intervjun för starkt eller för svagt så att icke relevant data inte skulle dominera resultatet. Den semistrukturerade intervjuformen lämpade sig även då undersökningen har ett övergripande fokus på attityder och motivation vilket gör att en helt ostrukturerad intervju inte ansågs lämplig. Den semistrukturerade intervjumetoden innebär således en form som gör att forskaren kan säkerställa att relevant data samlas in, samtidigt som det finns flexibilitet att följa respondenterna i deras uppfattning om verkligheten (Bryman (2018, s.564). Viktigt att ta i beaktning är dock att den semistrukturerade intervjumetoden kräver medvetenhet kring att undersökningens fokus inte skall tappas bort trots att den avser att följa respondenten. Om intervjun blir för ostrukturerad kan undersökningens fokus försvinna och insamlad data då bli irrelevant för undersökningen. Detta togs i beaktning vid utformandet av intervjuguiden för att säkerställa intervjumaterialets relevans för undersökningens frågeställningar (Bryman, 2018, s.565).

En ytterligare central del att diskutera kring intervjuernas utformning är att samtliga intervjuer hölls digitalt över Zoom. Covid-19 pandemin visade att omställningen till att ha majoriteten möten på distans via digitala hjälpmedel var möjlig. Anna Uhlin, biträdande lektor i industriell ekonomi och organisation, menar att det finns vissa påtagliga skillnader i upplevelsen av ett möte beroende på om det skett digitalt eller fysiskt. Hon menar exempelvis att digitala möten kan skapa en viss distans mellan parterna beroende på om man inte använder kamera och ljud. Att bara använda ljud gör att man förlorar den visuella kontakten och att det kan bli svårare för parterna att tolka varandra (Uhlin, 2023). Alla intervjuer för undersökningen var därför öppna för att använda både ljud och bild för att skapa en så verklighetstrogen relation parterna emellan. Detta som ett sätt att minska distansen mellan parterna. Det går inte att helt utesluta att resultatet och respondenternas upplevelse av intervjuerna inte påverkats av att de genomfördes digitalt, men det finns inte heller tydliga indikatorer på att det skulle vara fallet. Digitala intervjuer var även ett sätt att möjliggöra undersökningen genom att på så sätt få en bredare urvalsgrupp när regementen över hela Sverige kunde kontaktas.

4.1.2 Utformning av intervjuguiden

SDT har bidragit till utformandet av intervjuguiden för att säkerställa att undersökningen skulle få fram ett relevant resultat att analysera utifrån undersökningens syfte och frågeställningar. Detta som en del av den abduktiva ansatsen. Som tidigare nämnt grundas amotivation enligt STD i brister av individens psykologiska behov, därav är intervjuguiden

framtagen för att utforska hur dessa behov tillgodoses eller inte i relation till den värnpliktigas motivation. Respondenterna hade inte i förväg fått ta del av intervjufrågor eller de olika teman som intervjun utgick från utan endast fått ta del av undersökningen övergripande frågeställningar och syfte. Detta för att ej påverka personens svar i någon riktning eller sätta press på förkunskaper inför intervjun. Nedan kommer intervjuguidens struktur övergripande att redovisas och för att ta del av intervjuguiden i sin helhet se bilaga 1.

Intervjun inleddes med enklare frågor av mer informativ karaktär om personens bakgrund, ålder och hur lång tid den hade kvar på sin värnplikt. Detta dels för att säkerställa att respondenten var relevant för undersökningen och dels för att säkerställa att undersökningens etiska överväganden togs i beaktning. Intervjuguiden gick sedan vidare med vad Andersson (2007, s.78) kallar 'öppna och allmänna frågor' om personens generella uppfattning om sin motivation inför och under värnplikten. Att inleda med allmänna frågor inom undersökningens tema var ett sätt för att öppna upp respondentens reflekterande och se vad som denne själv tog upp som motiverade eller inte motiverade för att sedan ställas fler frågor om under intervjun. Att använda öppna och allmänna frågor som start menar Andersson (2007, s.77-78) ger respondenten möjligheten att tidigt peka ut vad som är centralt att fråga vidare om inom ramen för en semistrukturerad intervju. Exempel på frågor som ställdes var:

- *Kan du berätta kort om dig själv?*
- *Hur såg ditt intresse för militären ut innan du ryckte in?*
- *Hur ser en typisk dag ut i din befattning? Vad är det bästa och sämsta på dagen?*
- *Vad vill du göra efter att värnplikten är över?*

Vidare ställdes frågor för att undersöka hur väl individens psykologiska behov tillgodosattes under värnplikten för att få djupare förståelse för personens motivation inför eventuellt fortsatt yrkesmilitärt arbete. Det ansågs viktigt att säkerställa att frågor kring alla psykologiska behov ställdes för att resultatet skulle kunna användas till att svara på undersökningens frågeställningar. Frågor som syftade till att undersöka individens behov av sammanhang var exempelvis:

- *Hur är sammanhållningen i din grupp?*
- *Kan du beskriva din roll i gruppen?*
- *Om du fick välja på att arbeta i grupp eller på att jobba ensam, vad skulle du välja och varför?*

Sedan ställdes frågor för att utforska hur personens behov av kompetens ser ut och hur det tillgodosetts under värnplikten. Exempel på frågor för att utforska detta var:

- *Hur angriper du nya uppgifter?*
- *Beskriv en situation där du känner dig kompetent? En situation där du inte känner dig kompetent?*
- *Är du tävlingsinriktad som person? Hur tar det sig i uttryck?*

Frågor för att utforska personens behov av autonomi och hur de tillgodosetts var exempelvis:

- *Hur viktigt är det för dig att kunna bestämma över din egen tid? Varför/Varför inte?*
- *Tror du att du hade gjort värnplikt om det fortfarande hade varit frivilligt med militär utbildning?*

Eftersom att undersökningen även syftade till att undersöka hur det svenska Natomedlemskapet påverkar värnpliktigas motivation till att arbeta vidare ställdes även frågor om detta. Exempel på frågor som ställdes är:

- *Hur har Nato-inträdet påverkat din värnplikt?*
- *Minns du om du tänkte något på kring hur aktuellt ett svenskt Natomedlemskap var och om det skulle kunna komma att påverka din värnplikt?*

Avslutningsvis så ställdes mer allmänt utforskande frågor som syftade till att djupare undersöka vidare vad som motiverar respondenten samt vad som är mest positivt respektive negativt med deras tid i värnplikten. Det ställdes även frågor om deras inställning till att vilja arbeta vidare inom Försvarsmakten. Exempel på frågor för att undersöka detta var?

- *Vad motiverar dig att göra ett bra jobb?*
- *På en skala från 1-10, där 10 är det högsta, hur motiverad är du till att fortsätta arbeta inom militären?*
- *Skulle du vilja fortsätta arbeta inom militären? Varför/Varför inte?*
- *Hur påverkar Sveriges inträde i Nato din motivation till att fortsätta arbete inom militären?*

4.1.3 Målstyrt urval

I forskningsfrågorna formuleras vilken urvalsgrupp undersökningen berör då den fastslår vilken grupp som anses kunna ge svar på frågan. Därför har undersökningen genomförts med ett målstyrt urval för att säkerställa att respondenterna kunnat ge relevant data för undersökningens frågeställning (Bryman 2018, s.495). Det målstyrda urvalet har således fastställts genom ett a priori-urval då kriterierna för urvalet fastställs från undersökningens start (Bryman, 2018, s.498). Det målinriktade urvalet utgörs av värnpliktiga inom den svenska Försvarsmakten. Urvalet preciserades ytterligare till att bestå av värnpliktiga som vid tillfället för intervjuerna genomförde pågående värnplikt och uteslöt således personer som avslutat sin värnplikt. Detta för att kunna undersöka den andra frågeställningen om hur deras motivation påverkats av att Sverige gått med i Nato. Det ansågs inte relevant att fråga de som avslutat sin värnplikt innan Sverige blev en fullvärdig medlem.

Bryman (2018, s.506) diskuterar kring urvalsstorlek i frågan om målstyrt urval och presenterar olika forskares definitioner av vilket omfång som behövs för att uppnå en teoretisk mättnad. Bryman menar att det inte går att urskilja någon generell urvalsstorlek som resulterar i övertygande slutsatser utan att det handlar om en delikat balansakt. Vidare formulerar Bryman (2018, s.508) fem punkter att ta hänsyn till i valet av urvalets storlek, däribland 'mättnad' och 'hur pass heterogen populationen är'. Utifrån den kunskap som funnits genom litteraturgenomgången och arbetets tidsomfång bedömdes en urvalsstorlek omkring 4-6 personer lämplig.

4.1.4 Urvalsprocess

För att komma i kontakt med undersökningens urvalsgrupp kontaktades sex stycken svenska regementen som under perioden för undersökningen hade värnpliktigasoldater. Av dessa var det tre regementen som svarade att de kunde undersöka möjligheten att samordna intervjuer och tre avböjde direkt. Dock meddelade sedan de resterande tre regementena efter en tid att de inte heller kunde samordna några intervjuer till följd av andra aktiviteter och övningar. Två regementen gick med på att sätta upp informationsblad om undersökningen på sina soldathem vilket tyvärr resulterade i ett mycket lågt intresse och endast en intervju. Eftersom att kontakten med regementena inte resulterade i ett särskilt stort intresse och att en intervju inte ansågs tillräcklig för att besvara undersökningens frågeställningar, valdes att utforska andra vägar för att finna respondenter. Genom olika dialoger under undersökningens process framkom att det fanns personer i närstående kontaktnät som uppfyllde kraven för att delta i

undersökningen. Eftersom tidigare tillvägagångssätt för att hitta respondenter inte hade fungerat valde jag att utforska om det fanns frivilliga bland de namn som andra tipsat om. Det resulterade sedan i två till intervjuer. Det som initialt var tänkt att vara ett riktat urval genom kontakt med Försvarsmakten blev istället vad som kan kallas ett snöbollsurval. Bryman (2018, s.504) skriver att det är vanligt att tillämpa ett snöbollsurval när det är svårt att komma i kontakt eller hitta relevanta respondenter. Då det var svårt att samordna intervjuer genom kontakt med regementen och få frivilliga som visat intresse genom informationsblad på soldathem så ansågs ett snöbollsurval som enda alternativet. Ett snöbollsurval är på flera sätt utelämnat till slumpen i frågan om vilka individer som nås. Det kan i teorin leda till att personer kan nås av undersökningen som är långt bort från författarens kontaktnät och att många relevanta personer kan nås. I fallet för denna undersökningen blev utfallet fortsatt ett mycket begränsat omfång och resulterade i endast tre intervjuer. Det fanns en medvetenhet om att endast tre intervjuer ger ett mycket begränsat urval och att det således även skulle komma att påverka undersökningens generaliserbarhet. Det bedömdes dock tillräckligt för att kunna få fram ett resultat utifrån undersökningens omfång som en kandidatuppsats.

4.1.5 Etiska överväganden

I enlighet med Bryman (2018, s.170) har etiska övervägande tagits i beaktning i valet av metod för datainsamlingen. Bryman betonar vikten av informationskravet vilket undersökningen avser att efterfölja genom att transparent redogöra för undersökningens syfte, fullt frivilligt deltagande och att de när som helst kunnat avbryta sitt deltagande. Även samtyckeskravet har tagits i stor beaktning i valet av metod och urvalsgrupp. Valet av värnpliktiga som urvalsgrupp görs för att säkerställa att alla deltagande är myndiga. Inledningsvis fanns en idé om att undersöka hur de i värnpliktig ålder ställde sig inför att göra värnplikt utifrån det svenska Natomedlemskapet. Detta valdes bort då den undersökningen inte skulle helt begränsas till en urvalsgrupp med myndiga deltagare vilket skulle ha kunnat ifrågasätta undersökningens etiska överväganden (Bryman, 2018, s.170). För att stärka informations- och samtyckeskravet har varje respondent fått ta del av skriftlig information om intervjuens innehåll och premisser. Detta för att respondenten ska ha fått ta del av väsentlig information kring deltagande, samtycke, anonymisering och frivillighet tydligt presenterat redan innan intervjutillfället (Bryman, 2018, s.179). Inledningsvis har även samma information delgivits till respondenten innan ljudinspelningen börjat för att sedan starta ljudupptagningen med att fråga om respondenten godkänner ljudupptagningen. För att säkerställa respondenternas anonymitet har nämnda platser eller andra indikatorer som skulle

kunna avslöja vart de genomfört sin värnplikt censurerats i resultatet och analysen. Detta ansågs som mycket viktigt för att säkerställa samtliga deltagarnas anonymitet.

4.2 Metod för dataanalys

För analysen av insamlad data har en tematisk innehållsanalys genomförts. Sökandet av teman i analytiskt syfte återfinns enligt Bryman (2018, s.702) i nästan alla former av kvalitativa undersökningar. Då analysen avser att vara av kvalitativ karaktär anses därför en tematisk analys relevant att använda. SDT har även bidragit med teoribildning i framtagandet av teman och kodnings enheterna utifrån SDT tre grundläggande behov; autonomi, kompetens och sammanhang. Dessa kommer att utgöra temen för kodningen genom innehållsanalysen. Genom att utgå från dessa kommer värnpliktigas motivation sedan att tematiseras som amotivation, yttre motivation eller inneboende motivation för att möjliggöra analysen.

4.2.1 Tematisk innehållsanalys

Den teoretiska definitionen av ett tema i tematisk analys kan enligt Bryman (2018, s.703) variera bland olika forskare då tillvägagångssättet av analysmetoden till viss del kan anses vara underutvecklad. Bryman gör en bred definition av ett 'tema' som "en kategori som identifieras av analytikern utifrån hans eller hennes data" (Bryman, 2018, s.703). Eftersom analysen avsåg att ha en abduktiv ansats, men med en till viss del deduktiv karaktär, hämtades teman och koderna till analysen från teorin SDT. Utformandet av kodning och identifieringen av teman presenteras och motiveras i samband med redogörelse för utformning av intervjuguiden. Detta för att motivera förståelsen av dess betydelse och samspel med varandra (Bryman, 2018, s.706-707).

Enligt Boréus och Kohl (2018, s.58) bör kodning ske manuellt om den kräver komplicerade tolkningar. Då undersökningen syftade till att undersöka motivation bedömdes en manuell kodning därför lämplig. Även ett kodschema utformades med kodningsenheter utifrån valda relevanta teman. Boréus och Kohl betonar vidare vikten av att säkerställa att kodningsschemat används konsekvent och föreslår dubbelkodning för att säkerställa detta. Dubbelkodning genomfördes därför eftersom att kodningen görs av en person. Kodningsomgångarna jämfördes för att kontrollera intersubjektiviteten av kodningen (Boréus & Kohl, 2018, s.61). Det finns viss kritik riktad mot tematisk innehållsanalys som

analysmetod som är viktig att ta i beaktning. Boréus och Kohl (2018, s.79) skriver om vikten att ta hänsyn till det som inte sägs rakt ut, utan mellan raderna, samt det som helt undervikts att sägas. I användandet av tematisk innehållsanalys med ett kvalitativt syfte är det en viktig aspekt att ta med i analysen. Annan kritik som riktas enligt Boréus och Kohl (2018, s.81) är att validitet kan anses sättas åt sidan för reliabiliteten. Detta menar de dock ofta handlar om i de fall när kodningsenheterna tas ur dess sammanhang. Avvägningarna som görs i bedömningen av kodningsenheter i manuell kodning kan på ett djupare sätt ta detta i beaktning än datoriserad kodning. På detta sätt tas validiteten i beaktning.

5. Resultat och analys

Denna del innefattar undersökningens resultat och analys. Kapitlet är indelat utifrån den tematiska innehållsanalysens kodningsenheter; kompetens, sammanhang och autonomi. Samtliga respondenternas svar kopplat till hur de tre behoven tillgodosetts kommer att redogöras för och analyseras utifrån hur det kan ses ha påverkat deras motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete. Avslutningsvis analyseras hur deras motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete påverkats av det svenska Natomedlemskapet. Det övergripande resultatet för om respondenterna vill fortsätta arbeta yrkesmilitärt efter avslutad värnplikt visar ett blandat resultat inom undersökningens urvalsgrupp. Respondent 1 har svarat att han ställer sig mycket skeptisk till att fortsätta arbeta inom Försvarmakten efter avslutad värnplikt. På en skala 1 till 10, där 10 är det högsta, på hur motiverad han är att fortsätta som yrkesmilitär svarar han en två eller trea. Respondent 2 är mycket positiv till att fortsätta arbeta inom Försvarmakten och svarade en nia. Han vill ta anställning inom Försvarmakten och göra utlandstjänstgöring efter värnplikten. Respondent 3 svarade en sju eller en sexa och på hur motiverad hon är att fortsätta arbeta inom militären. Hon har sökt en tjänst som instruktör efter värnplikten och hoppas på att få den.

5.1 Kompetens

Flera av respondenterna uppgav under intervjuerna att de på olika sätt motiverades av att utveckla sin kompetens och att få visa på sin kompetens. Samtliga tycks på olika sätt drivas av att vara duktiga på att genomföra tilldelade uppgifter. På frågan vad som drivit respondenterna till att genomföra värnplikten svarade respondent 1 att det till stor del var hans vinnarskalle mentalitet. Han förklarade det som att det både drivit honom till att inte ge upp när det varit tufft men även att det drivit honom till att ständigt utvecklas och prestera i konkurrensen mellan honom och andra med samma befattning.

Amen dels så är det ju konkurrens hela tiden för att jag gör ju 15 månader som är det längsta utbildningen i Sverige. (...). Då är du ju det inte själv utan det är fortfarande flera som är det i samma pluton. Så man konkurrerar om att ha befäl under vissa övningar, få ha egen vagn utan översikt och så vidare. Där blir det ju mer än tävling och man vill ju komma så långt som möjligt. (Respondent 1)

Att slipa sin kompetens för att vara konkurrenskraftig gentemot andra kan därmed tolkas som bidragande till respondent 1 motivation att genomföra värnplikten.

På frågor om vad som är det bästa med en vanlig dag för den värnpliktige svarar respondent 1 att han tycker det är när de har roliga övningar och när de "Får göra det vi faktiskt ska göra". Han tycker att det roligaste är när de gör övningar som liknar skarpt läge eftersom att allt annat enligt honom bara är underhåll och förberedelser inför deras faktiska uppdrag. Vid skarpt läge beskriver han det som att det är då han får utmana sig som mest och får träna på det som är roligast. För respondent 1 verkar behovet av att se sig själv utvecklas och att få utveckla sin befattnings specifika kompetenser som en drivande faktor till ökad motivation. Att vilja lära sig nya grejer tycks även vara en drivkraft för flera av respondenterna och på samma fråga svarar respondent 3 "Ja, det är väl när man lär sig något nytt roligt och får kläm på det eller när man har lite fritid och kan hänga med sina kompisar.". På frågan om vad som är det sämsta med en vanlig dag svarar hon "(...) om det går generellt dåligt, om det går dåligt på någon övning eller blir dåligt väder typ".

På frågan när respondenterna känner sig kompetenta gav samtliga respondenter svar som anspelade på situationer där de kände sig trygga med sin kunskap och prestation i situationer under värnplikten. Samtliga förknippade känslan av att ha kontroll med att känna sig kompetent.

Ja, nemen det skulle då kunna vara, för det gör jag ju mycket också, att visitera olika saker. Till exempel så gjorde vi det mycket i början, eftersom att vi hade varit inne lite längre än de som är soldater, att vi kollar över olika materiel och ge tips på vad man kan göra för att det ska bli bättre eller liknande situationer. Lite mer utbildande moment. Det skulle jag säga att där känner jag mig kompetent. Även med att leda så känner jag mig kompetent och i sådana situationer som gruppstridsmoment och sånt där. Det har vi gjort väldigt mycket så där känner jag mig också väldigt trygg med eftersom att vi har haft så pass mycket repetition så sitter det nu i ryggmärgen på något sätt. (Respondent 3)

Jo men typ det att organisera vården, det är inga problem. Alltså att ha koll på min grupp och min vagn. Vad som är gjort och vad som inte är gjort. Att se till att allting blir gjort. Att veta vad allting sitter. Att dela rätt order och kommandon när man är ute och kör på fältet för att göra körningen säker. Alltså det finns många grejer som jag känner mig kompetent på eftersom man är specialiserad på sitt område. (Respondent 1)

Att inte ha kontroll och känna sig kompetent tycks ha påverkat respondenternas motivation negativt. På frågor om när de inte kände sig kompetenta svarade två av respondenterna att det för dem var kopplat till att inte ha kontroll.

Eeh på saker jag inte har kontroll över hahah. Det är väl... det är väl när vi slängs in i helt nya saker som man inte har någon utbildning på. Då känner man sig väldigt inkompetent. När du... du klarar inte av att lösa en sån uppgift för att du vet inte hur man löser den. Du har inte kunskap för att lösa det. (Respondent 1)

Typ när det är många överraskningsmoment eller oväntade moment så kan jag finna mig själv lite handfallen och vet inte riktigt vad jag ska göra. Då känner jag mig tyvärr inte alltid så kompetent. (Respondent 3)

Både respondent 1 och respondent 3 uppgav även att de anser sig själva ha ett kontrollbehov och kunde själva se samband mellan att känna sig kompetent och med att ha ett kontrollbehov. Respondent 2 svarade att han inte tyckte sig ha något kontrollbehov och på frågan när han inte kändes sig kompetent så svarade han:

Ja när vi är ute och strider i skogen och jag ska hålla koll på alla andra grupper som är bredvid typ på flanken för jag är längst ut då känner jag mig inte kompetent för jag tycker gruppchefen i stället gör ett väldigt bra jobb med att hålla kolla på dem. (Respondent 2)

Respondent 3 uppfattas ha lättare att lämna över ansvar till andra och inte värdera sin kompetens eller bristande kompetens särskilt hårt. Han ser inte det som en svårighet att lämna över ansvar till överordnade. Att respondent 2 skiljer sig något från respondent 1 och respondent 3 kopplat till kontrollbehov skulle kunna påverkas av att han till skillnad från de andra inte är gruppbefäl. Både respondent 1 och respondent 3 har en högre befattning som gruppchefer och därmed ett större ansvar för andras prestationer inom respektive grupp. Respondent 3 beskriver det som att hennes kontrollbehov tar sig uttryck genom hennes ansvars som befäl på följande sätt:

Jag är ju ställföreträdande gruppchef i min grupp och på det sättet så är jag materiel ansvarig för hela gruppen så mycket i det att jag vill ha koll på vart allting är och så eftersom att de är mitt ansvarsområde. Det kan väl vara i såna grejer när jag är ansvarig för något eller känner att det är jag som har ansvaret så vill jag ha koll, stenkoll, på allting. Det är ju mycket kopplat

till lumpen då så är det ju jag som får skiten om det går dåligt eller om något tappas bort eller så där. Då är det ju väldigt viktigt att hålla koll på sina grejer och att alla andra också håller koll på sina grejer. (Respondent 3)

Det går dock inte att genom denna undersökning utläsa huruvida kontrollbehovet hos respondent 1 och respondent 3 ökat till följd av att de fått befattningen som gruppbefäl eller om det snarare är att deras behov av kontroll bidragit till att de fått den rollen. Behov av kontroll och struktur kan ses som positiva egenskaper för en ledare och kanske därför bidragit till att de setts som lämpliga för uppdraget. Utifrån undersökningens material så tycks respondent 1 och respondent 3 ha haft både positiva erfarenheter där deras kontrollbehov tillgodosetts, men även situationer där det prövats. De båda beskriver situationer där de inte har kontroll som utmanande till följd av att de inte känt sig trygga i det de själva ska göra eller det som de ska ge andra direktiv om. Kompetens och kontrollbehov kan därför ses ha ett samband för hur motivationen ser ut.

5.2 Sammanhang

Samtliga av undersökningens respondenter uppgav att sammanhållningen med gruppen varit en viktig del av deras generella upplevelse av värnplikten. På frågor om hur deras grupp fungerat och hur deras roll i gruppen varit svarar de på olika sätt att grupperna fungerat väl och att de trivts i de sammanhang de befunnit sig i.

Jo men där är sammanhållningen bra, vi är väldigt sammansatta även om man enskilt hoppat runt lite. Vi fungerar väldigt bra. Alla kan det dom ska kunna och alla gör sitt jobb. Alla har fått in samma tänk kring hur man ska arbeta och hur vi vill göra om vi får en uppgift så det flyter på väldigt bra, vi är väldigt sammanhållna. (Respondent 1)

Vi alla hjälper varandra som sagt och allting går framåt. Fungerar inte en person så fungerar inte alla. Så allting måste fungera, därför är det så tight sammanhållning i gruppen. (Respondent 2)

Ja jag tror ändå att det gett en bättre eller en mer positiv uppfattning om värnplikten i stort för mycket eller en väldigt stor del av det är ju personerna som man möter där. En stor del av utbildningen är ju vilka man hamnar med eller vad man ska säga. Gruppen gör ju väldigt mycket och det är ju vi som är enheten som ska utföra alla uppgifter. Man är ju aldrig själv på så sätt och det är ju alltid vi som ska genomföra en uppgift tillsammans så jag tror att det har

varit en viktig beståndsdel i det vardagliga livet. Vi gör ju allting ihop och jag tycker att min grupp har funkad väldigt bra och att det har gett en positiv inverkan på mig tror jag. Om jag hade haft en dålig grupp så tror jag att jag hade tyckt att det var mycket jobbigare än vad jag tyckt nu med den gruppen jag haft och som jag upplever väldigt stöttande och bra. (Respondent 3)

På frågor om vad som motiverar respondenterna mest under en vanlig dag så svarar alla respondenter att den goda relationen till gruppen och känslor av samhörighet bidrar till deras motivation.

Det är alltid gemenskapen och att alla gör det tillsammans. Vi har kul tillsammans. Så det är egentligen bara gemenskapen. Visst det är skit kul och skjuta och att få träna ute med sin egen individ och testa sig själv men det är mest gemenskapen, det skulle nog alla säga. (Respondent 2)

Att det är den gemenskapen man har. Aså man är aldrig ensam och man hjälper varandra in i det sista. Hade man gjort det själv så hade man aldrig klarat det. Man har så många vänner som man blivit så nära varandra med så det är väl det som gör att man fortsätter. (Respondent 1)

Oj, det bästa med en vanlig dag? Ja det är väl när man lär sig något nytt roligt och får kläm på det eller när man har lite fritid och kan hänga med sina kompisar. (Respondent 3)

Respondent 2 beskriver sig själv som mycket positivt inställd till att fortsätta arbeta inom militären och vill efter avslutad värnplikt ta anställning och genomföra utlandstjänst. Det goda sociala sammanhanget tycks ha spelat en viktig roll för respondent 2 positiva inställning till att fortsätta arbeta inom militären. På frågor om vad det är som gör att han vill fortsätta arbeta inom militären svarar han:

Det är alla polare men har som också ska vidare och att vi har kul nu. Det är liksom inte bara att sitta på ett rum eller arbetskontor eller vad man ska säga. Man får röra på sig och träna sig fysiskt typ hela tiden, plus att man har roligt tillsammans vilket är ju det man vill. (Respondent 2)

Under intervjuerna fick respondenterna svara på om de föredrog att jobba i grupp eller att jobba ensamma som ett sätt att utforska hur deras behov av samhörighet och sammanhang tillgodosetts under värnplikten. Trots att alla respondenter svarade att deras positiva upplevelser av gruppen och deras olika sammanhang haft en central roll i deras upplevelse av värnplikten, så fanns det dock olika svar på om de helst jobbade i grupp eller själva. Respondent 2 svarade att han självklart helst jobbar i grupp och att han lärt sig under värnplikten att "(...) ensam är inte starkast utan man behöver sin grupp för att kunna ta sig framåt". Respondent 3 upplevdes tycka det var svårt och välja på det ena eller det andra och svarade:

Ja, eeh det beror på vad uppgiften är men jag skulle nog säga att jag helst jobbar... oj det var jättesvårt för det beror ju på helt... men kanske att jag helst jobbar själv faktiskt. I och med att jag ofta vill ha grejer på mitt eget sätt och det är ju ibland lättare om man är själv. Sen är det klart att det ofta också är användbart att vara i en grupp där alla har olika kompetenser och är bra på olika saker. Jag ser fördelar med båda men skulle nog föredra att jobba själv.
(Respondent 3)

Respondent 3 svarade även att hon hade ett kontrollbehov vilket kan ses komma i konflikt med hennes syn på att arbeta i grupp genom hur hon resonerar kring frågan. Hennes kontrollbehov kan antas påverka hennes tillit till andras prestationer när hon själv är ansvarig.

5.2.1 Sammanhang - negativ inverkan

På frågan vad som är det mest negativa som respondenten tar med sig från värnplikten valde respondent 1 att lyfta hur det påverkat honom att vara långt borta från sitt vanliga sociala liv och sammanhang.

Att det är att man är så långt hemifrån och det är ju helt separat från själva värnplikten. Det suger ju att man är så långt [hemifrån] och att det tar [många] timmar med bil om man skulle vilja åka någonstans. Det är inte som att man bor hemma i samma stad och har ett annat jobb där man kan åka hem och hälsa på familjen för att det tar en halvtimme hem. Det har ju varit riktigt jobbigt." (...) Jag tror liksom att det hade varit väldigt annorlunda om man varit typ i [en stad närmre sin hemort] eller någonting. Då hade jag ju kunnat vara hemma typ varje kväll i princip. Kunnat bo mer hemma, äta mer vanlig mat och man hade varit mycket mindre isolerad än vad man är här. Det är ju ingen jättestor stad [närmsta orten till regementet] direkt. Det händer inte jättemycket, man märker ju när det är värnpliktiga i stan eller inte för det är ju

väldigt dött (...).Ingen har något socialt civilt liv som man kunnat komma in i så när man väl är ledig så blir det att man ligger på logementet och kollar serier på telefonen eller spelar eller går och kăkar en pizza med samma gäng som man hăngt med hela dagen. Să hade det ju inte varit om man bott lite nărmare hem. (Respondent 1)

För respondent 1 har isoleringen och distansen till sitt vanliga civila liv hemma păverkat hans upplevelse av vărnpplikten till det sămre. Ăven om hans grupp i vărnpplikten fungerat văl och att han kănt sig ha haft en trygg och tydlig roll inom gruppen să tycks sammanhang som psykologiskt behov inte ha fyllts. Han menar att detta varit en stor del av hans helhetsupplevelse. Ăven om gruppen och sammanhăllningen inom hans pluton beskrivs som bra och att arbetsstrukturen han varit en del av fungerat văl să återkommer han upprepade gănger till att han distansen till hans familjehem och ort păverkat att hans upplevelse av vărnpplikten till det negativa. Saknaden som respondent 1 beskriver till sitt vanliga privatliv kan dărför ses ha păverkat hur hans behov av sammanhang och hur det inte tillgodosetts under vărnpplikten. Saknaden till sitt sociala liv hemma kan ses ha bidragit till avsaknaden av bekrăftelse av hans psykologisk behov (sammanhang) och dărför păverkat hans motivation negativt.

Pă frăgan hur motiverad han Ăr att fortsătta arbeta inom fôrsvarsmakten pă en skala 1 till 10, dăr 10 Ăr det hœgsta, svarar han fôrst en etta men Ăndrar sig sen till en trea. Pă frăgan varfôr han văljer en trea să nămner han fôrst flertalet fôrdelar som han ser med att arbeta inom Fôrsvarsmakten.

Alltsă egentligen Ăr det ju să mycket som lockar med att jobba inom fôrsvarsmakten. Du har ju typ mest ledighet med ett jobb inom Fôrsvaret. Du Ăr ju ledig i snitt typ 13 veckor per Ăr, du Ăr ledig alla hœgtider, alla lov som ens framtida barn kommer ha och allt det dăr Ăr i princip betalt fôr att man tjĂnar ihop det, man jobbar intensivt fôr att sen vara helt ledig. Năr du văl jobbar intensivt să tjĂnar du rĂtt bra och med massa typ overtid och tillĂgg och sĂnt dăr. (Respondent 1).

Han berĂttar sedan om en incident som ocksĂ kan ses ha skadat hans fôrtrœnde fôr Fôrsvarsmakten och sĂledes Ăven hans kĂnsla av samhœrighet till Fôrsvarsmakten som sammanhang:

Men jag tror att det är väldigt många som är helt avskräckta. Vi hade en situation förra året bland förra årets värnpliktiga (...). Ett av mina befäl han gick runt och tafsade på värnpliktiga. Värnpliktiga tjejer på krogen. Han blev flyttad men har fortfarande kvar sitt jobb och om du skulle gissa vart tror du han jobbar nu? Jo på det anställda kompaniet där dom vill att vi ska börja jobba. Känns ju inte jättesuget för våra värnpliktiga tjejer att börja jobba på ett kompani med ett befäl som har tafsats på dem. Nej, absolut inte. Vill vi grabbar börja jobba med någon sån heller? Nej, vi vill inte det heller¹. (Respondent 1).

Det respondent 1 beskriver kan tolkas ha påverkat hans känslan av samhörigheten till Försvarsmakten och till hans regemente till följd av denna händelse. Hans avsaknad av motivation till att arbeta vidare tycks ha haft en påtaglig koppling till hur händelsen hanterades. På en följdfråga om hur händelsen påverkat hans motivation och om det hade varit annorlunda om han skulle arbeta vidare på ett annat regemente så svarar han:

Det tror jag absolut, även om jag bara hade varit på ett annat kompani här i [stad] hade det varit rätt annorlunda. Men jag tror inte att jag hade velat fortsätta ändå men jag hade varit mycket mer intresserad tror jag (...). När man ser hur allt sånt där fungerar så känner man inte heller att det är säkert, men det kan ju också bara vara på det här stället som det är så eller på mitt kompani och den här bataljonen. (Respondent 1).

För respondent 1 var avsaknaden av tillit och därmed även känslan av samhörighet med Försvarsmakten faktorer som påverkat hans motivation negativt till att fortsatt yrkesmilitärt arbete. Han påtalade även flera gånger under intervjun att han sedan start varit negativt inställd till att fortsätta arbeta inom militären men att han tror han haft en annorlunda inställning om han blivit placerad på ett annat regemente. Isoleringen från respondent 1 vanliga civila liv och avsaknaden av hans vanliga sammanhang tycks inte ha vägts upp av det sociala sammanhanget inom Försvarsmakten och därför påverkat hans inställning och motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete.

¹ Denna undersökning tar ingen ställning till huruvida personen som åtalats för sexuellt ofredande är skyldig eller inte. Händelsen analyseras endast utifrån hur respondent 1 beskriver händelsen och hur det kan ha påverkat hans motivation utifrån hur det påverkat hur hans psykologiska behov av sammanhang tillgodosetts, eller snarare inte tillgodosetts. Undersökningen tar endast avstamp i respondent 1 beskrivning av händelsen utan hänsyn till hur den rättsliga processen för åtalet fortskridit eller inte.

5.3 Autonomi

Få handlingar kan ses som helt autonoma (Ryan & Deci, 2017, s.11) då ens handlingar tenderar att alltid ha haft en viss påverkan av externa krafter. Därför kan respondenternas svar på frågorna som syftade till att undersöka hur deras behov av autonomi tillgodosetts inte kategoriseras som antingen helt styrda av autonomi eller tvärtom inte alls styrda. Frågorna kring autonomi syftade snarare till att undersöka i vilken grad personerna själva kunde beskriva hur de ser på och förhåller sig till frivillighet och till plikt eller order. Samtliga respondenter fick frågan om att berätta hur en vanlig dag i deras befattning ser ut och sedan vad som är det bästa respektive sämsta med en sådan dag. Respondent 1 svarade på frågan om vad som är det sämsta att:

Det sämsta är att man blir en grottmänniska i det där garaget när man ligger där i sexton timmar i sträck och håller på och skruvar på nån mutter, det är väldigt frustrerande. Vagnarna är oerhört gamla och slitna och allting går sönder hela tiden för att materielen är sämst. Så det blir väldigt mycket skit göra som är bara onödigt för allt är så gammalt och dåligt. Det är liksom inte att vi har gjort någonting eller att vi har kört sönder någonting som gör att vi skulle få göra en bakläxa. Utan det är bara att materielen är katastrof dålig och det är väl det absolut sämsta. Det är väldigt frustrerande när man behöver göra en massa extra grejer och extra arbete när det inte ens är ens egna fel och det egentligen inte skulle tillhöra ens egna uppgifter. Det hade inte behövts göras om vi bara hade haft bra grejer. (Respondent 1)

Respondent 1 upplevs känna stor frustration inför att stora delar av hans vanliga dagar går ut på att reparera materiel och påtalar att han ser det som att han egentligen inte skulle behöva göra dessa uppgifter om de hade nyare materiel av bättre kvalitet. Han säger även att det hade känts mer rimligt för honom att göra dessa reparationer om det berodde på att han eller hans grupp skadade något men att det mer handlar om att reparera slitage från förr. Respondent 1 återkommer under intervjun flertalet gånger till att han upplever det obekvämt och är missnöjd med att flera av hans vardagliga uppgifter tydligt styrs av andras intressen eller misstag. Utöver frustrationen kring att utföra uppgifter som han själv inte känner är hans faktiska uppgift så beskriver han även situationer som handlar om hur han ser på frihet kopplat till sin egen tid. På frågan hur viktigt det är för honom att kunna bestämma över sin egen tid svarar han att det varit en påfrestning under värnplikten, både kopplat till att inte styra över sin tid när de är på plats på regementet men även kopplat till hur hans egen fritid och privatliv under permissioner påverkas:

Asså, det är ju väldigt svårt att du ställer den frågan när jag är inne i militärtjänstgöring och varenda sekund av ens liv... hade någon kommit in nu och sagt: ta på er militärkläder ni ska ut och gå hela natten, då hade vi behövt göra det. Jag äger typ ingen tid alls. Jag äger de få timmar jag är hemma under en helg. Nemen det känns ju. Då blir det viktigare men när jag var i det civila livet med normala arbetstider när man jobbar åtta timmar varje dag (...) då var det inga problem. Då la jag ingen jättestor vikt vid att lägga tid på det jag vill utanför när jag inte jobbar utan då fördelade jag min tid utifrån jobbet men det var inga problem. Här så är man borta i två veckor eller 10-11 dagar utan telefon och då vill man ju kunna va mån om sin tid sen. Det känns ju mer attraktivt att få vara ledig och sen jobba när man jobbar sina timmar. Men i vanliga fall skulle jag inte säga att det är så viktigt för mig. (Respondent 1)

Respondent 1 upplever att värnplikten gjort honom mer mån att kunna styra över sin egen tid och att avsaknaden av friheten är en bidragande faktor till att han inte känner så stark motivation till att fortsätta arbeta inom militären. Respondent 3 säger istället att hon trivs bra med det militära livet och allt vad det innebär. Att hon trivs bra med levnadssättet som militär tror hon själv är en bidragande faktor till att hon vill jobba kvar. Hon tror själv att hon skulle tycka om att arbeta vidare inom militären och att det skulle vara ett roligt jobb. På frågan om hur viktigt det är för henne att kunna bestämma över sin egen tid så svarar hon först att det är ganska viktigt för henne men resonerar sen vidare i sitt svar. Hon landar till slut i att hon tror att det inte påverkar henne så mycket att inte kunna styra så mycket över sin egen tid kopplat till ett arbete.

Det är nog ganska viktigt för mig. Det känns... jo men det känns viktigt att delvis kunna bestämma över sin egen tid. Nu har jag ju inte kunnat göra det så mycket alls och det är klart att det funkar också. Ibland kan man ju inte bestämma så mycket över sin egen tid, det hade varit trevligt att kunna göra det lite mer än vad jag kan i nuläget. Samtidigt har man ett jobb eller gör något som gör att man inte har så mycket kontroll så tror jag att jag är fine med det också. Även om jag hade velat ha lite mer kontroll, lite mer kontroll än vad jag har nu. (respondent 3)

Respondent 2 svarade att det numera inte alls är viktigt för honom att kunna bestämma över sin egen tid. Han säger att det förr var mer viktigt för honom men att när han nu under värnplikten vet att det inte är han själv har den kontrollen så är det inte längre viktigt för honom. Han svarade även att det inte är viktigt för honom att styra över sina egna

arbetsuppgifter. Samtidigt svarade respondent 2 att det sämsta med en vanlig dag för honom under värnplikten är all tid som är oplanerad och när det blir mycket dötid mellan olika övningar eller liknande.

Det blir mycket dötid ofta om vi är i fält eller så. Då är det mycket dötid och man väntar på att något ska hända. Jag ska inte klanka ner på mitt eget regemente men det är mycket grejer som är... vad ska man säga... oplanerade. Det kan bli lite segt för en om man säger så. Så dötiden.
(Respondent 2)

Även om Respondent 2 säger att han inte känner ett behov att bestämma över sin egen tid så verkar han ha ett behov av att veta vad som händer och känna att tiden spenderas effektivt. Hans behov av autonomi tolkas till stor del uppfyllt under värnplikten utifrån hans egen beskrivning, även om allt under värnplikten inte fullt mött respondentens behov.

För att undersöka hur respondenterna resonerar kring frivillighet och autonomi fick de även frågan om de tror att det skulle genomförts värnplikten om det fortfarande var frivilligt. Respondent 1 tror inte att han hade genomfört värnplikten om det var frivilligt.

Nej det tror jag inte. Eller jag vet inte riktigt. Jag var ju inställd från början att jag inte ville göra det sen så var det min bästa vän som övertalade mig med att "det blir kul, vi kommer göra militärtjänst samtidigt bara med olika saker, sen muckar vi tillsammans och sen kan vi ut och resa" (...). Så att det var väl egentligen han som övertalade mig när vi skulle söka in. Men jag tror inte det, jag tror inte att jag skulle göra militärtjänstgöringen idag om det var frivilligt.
(Respondent 1)

Respondent 3 svarade att hon tror att hon skulle gjort värnplikten oavsett om det varit frivilligt. Grunden till att hon hade velat genomföra det om det inte var plikten som styrde det var:

De är väl kanske på nått sätt att man vill göra något samhällsnyttigt och samtidigt utmana sig själv lite. Sen samtidigt att man ser vad man går för liksom, det tror jag hade varit de största motivationerna för mig. (Respondent 3)

Den personliga utmaningen och känslan av att göra något samhällsnyttigt tror hon skulle varit hennes drivkrafter. Respondent 2 som också svarade att han tror att han hade velat genomföra värnplikten frivilligt motiverar det med att han haft ett intresse för det militära sedan han var

yngre och att personer i hans närhet pratat gott om det. Han gjorde värnplikten ett år senare än andra i hans årgång för att han först inte blev inkallad efter sin första mönstring. Respondent 2 valde alltså själv att göra mönstringen en andra gång och blev efter den gången inkallad till att göra värnplikt.

Både respondent 3 och respondent 2 svarade att de tror att de skulle genomfört värnplikten även om det var frivilligt och är även positiva till att fortsätta arbeta inom Försvarmakten. Respondent 1 som inte tror att han hade genomfört värnplikten om han inte hade blivit tvingad av plikten är inte heller motiverad till att fortsätta och bli yrkesmilitär. Utifrån undersökningens mycket begränsade urval går det inte att dra några generella slutsatser för om det finns ett övergripande samband mellan frivillighet och motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete eller inte. Det går endast att konstatera att i denna undersökning så sammanföll resultatet med att de som tror var positiva och motiverade till att genomföra värnplikten också var de som var positiva till att fortsätta arbeta inom militären.

5.4 Natomedlemskapets påverkan på värnpliktigas motivation

I denna undersökning av vad som motiverar värnpliktiga till fortsatt yrkesmilitärt arbete så undersöktes även hur Sveriges inträde i Nato påverkar värnpliktigas motivation. Utöver att ställa frågor för att utforska hur de värnpliktigas psykologiska grundbehov tillgodosetts så togs Natointrädet i beaktning som en ytterligare variabel att undersöka om det påverkat deras motivation. Respondenterna fick därför frågor både om hur de upplevt att Natomedlemskapet påverkat deras upplevelse av värnplikten i sin helhet samt hur det påverkar deras motivation inför att eventuellt arbeta vidare inom militären efter avslutad värnplikt.

På frågor om hur respondenterna upplevt att deras värnplikt påverkats av att Sverige gått med i Nato svarar respondent 1 att han inte upplevt att det bidragit till någon större skillnad av hans upplevelse av värnplikten. Han berättar om när han fick reda på att Sverige blivit fullvärdig medlem och officiellt gått med i Nato. Det sammanföll med när han befann sig på en gemensam Natoövning 'Nordic response' uppe i norra Finland.

Så vi låg ute i skogen och väntade och då kom befäl och bara "nu är vi med i Nato". Okej. Sen så hände det ingenting mer, ingen skillnad. Någonting var ju att det togs lite bilder och skulle skakas hand men det var ju egentligen bara något för media. Så för oss hände absolut ingenting, skulle jag säga. (Respondent 1)

Han förklarar sedan vidare att han både menar att det inte blev någon specifik skillnad där och då vid tillfället när de nåddes av informationen. De befanns sig på en Natoövning tillsammans med andra Natoländer som varit planerad sedan flera år tillbaka vilket respondent 1 menar visar på att innebörden av Sverige officiellt blev en medlem egentligen inte innebar en särskilt stor skillnad för hur praktiken av samarbetet mellan Sverige och Nato redan såg ut. Respondenten resonerar sen kring att han tror att det kanske kommer påverka mer i framtiden och för kommande kullar värnpliktiga och att det idag snarare handlar om förändringar som är mer påtagliga på högre nivåer inom Försvarsmakten. Han upplever dock att det pratas mer om framtiden efter att Sverige gick med i Nato än innan. Respondent 2 vill inte berätta om hur det påverkat hans värnplikt att Sverige gått med i Nato då han tror att han inte får det för sina befäl. Han väljer att bara berätta om hur han själv känner att det påverkat hans inställning och känsla av värnplikten.

Jag får egentligen inte svara på det så enligt våra befäl men hur det påverkat mig är att jag ser ingen skillnad i det. Jag tycker att det är om man kan säga soldat mässigt så tycker jag bara det är roligt att få träna med andra länder och andra förband. Sen också att få in nya grejer som vi får när vi går med i Nato, så det är bara positivt från en soldats synvinkel på det.
(Respondent 2)

Han säger även att det inte påverkade hans känslor inför att göra värnplikten men att han såg det som positivt att få fler chanser att träna med andra länder. Han säger även att det svenska Natomedlemskapet påverkat honom positivt till att bli mer intresserad och motiverad till att fortsätta arbeta inom militären. Han tror att det nu kommer att finnas fler jobb att söka och att få större chanser att göra utlandstjänst vilket är något som han verkligen vill genomföra.

Respondent 3 tror inte heller att det påverkat hennes värnplikt så mycket att Sverige gått med i Nato. Hon säger att det påverkat lite i vad de utbildas i och att det mer nu handlar om att följa Natostandarder på exempel materiel och benämningar på olika ting. De har efter inträdet fått lite information från befälen om vad det innebär men att det mest handlat om information kring att tjänstgöra utomlands. Hon precis som respondent 1 tror att det snarare kommer påverka senare kullar värnpliktiga i framtiden att Sverige gått med i Nato än vad de påverkat hennes kull. Hennes motivation till att vilja fortsätta arbeta inom militären tror hon

inte ha påverkats av att Sverige gått med i Nato. Hon är dock inte lika säker på att hon hade varit lika motiverad att fortsätta om Sverige inte gått med.

Ja det är ju svårt att veta... jag vet nog inte men det känns som att sen Sverige gick med i Nato att försvaret har blivit mer viktigt på något sätt. Men det har ju även varit så att utan inträdet i Nato så ska ju Sverige rusta upp försvaret och försöka utöka. Jag vet inte om jag hade tyckt att det var lika viktigt om vi inte var med i Nato, kanske att jag känner att det skulle vara lite mer viktigt nu. Det är svårt att veta men kanske lite viktigare i nuläget.
(Respondent 3)

Att Sverige gått med i Nato tycks ha haft en viss påverkan på hennes motivation till att fortsätta arbeta då hon upplever det som viktigare. Tidigare under intervjun så nämnde hon att en av anledningarna till att hon var positiv till att genomföra värnplikten var att hon ville bidra till samhället, göra sin plikt mot sitt land och främst som ett sätt för att kunna hjälpa folk. Det skulle kunna gå att se ett samband mellan att vilja förverkliga dessa drivkrafter och att Natointrädet ger henne känslan av att det känns viktigare att fortsätta arbeta inom militären. Detta genom att utgå från SDT och behovet av sammanhang och autonomi vilket respondent 3 tycks uppleva uppfyllts under hennes värnplikt. Motivationen till att fortsätta bidra till hjälpa andra och att det då skulle förenklas genom att kunna arbeta med Natouppdrag eller liknande kan ses som sätt att förverkliga behov av sammanhang och autonomi.

Respondent 1 är tydlig med att han inte vill fortsätta arbeta inom Försvarsmakten efter avslutad värnplikt. Däremot säger han att Sverige gått med i Nato är en faktor som hade påverkat honom att kunna bli mer motiverad, framför allt om han inte sedan innan varit bestämd på att han inte ville fortsätta.

I mitt fall har det ju inte påverkat alls eftersom att jag är så dåligt inställd till det från början, redan innan vi gick med i Nato så hade jag ju bestämt mig för längesen att jag vill bort från det här stället. Jag vill aldrig komma tillbaka hit i princip. I så fall i alla fall vara på en helt annan plats till följd av mycket omständigheter. Men jag tror att om jag hade varit lite mer positivt inställd och börjat... inte... men typ velat på 50/50 då hade det ju bara varit positivt. För att när vi går med i Nato så är det ju ett kvitto ytterligare på att det kommer finnas jobb. För att när vi går med i Nato så måste vi kunna försvara vårt egna land och då kommer det hära... man pratar ju hela tiden om att man ska rusta upp vårt försvar men det kommer också

behöva bli verklighet nu för att nu är vi med i Nato och då ställs det ännu mer krav. Det blir också ännu större chans att få åka på utlandstjänst på såna grejer om man vill det och det skulle vara av intresse, vilket också hade varit väldigt coolt att få göra. Så att jag tror att... det jag tycker generellt är att om det inte hade varit under de här omständigheterna så hade jag tyckt att det var jättepositivt att vi är med i Nato. För att arbetsmöjligheterna ökar med 150 procent för att få jobb och för att kunna välja ännu mer. (Respondent 1)

Även fast Respondent 1 är mycket negativt inställd och inte motiverad till att fortsätta inom Försvarsmakten så ser han ändå att Natointrädet skulle kunna påverka honom till att bli mer positiv. Han nämner både att det beror på att han ser att det kommer finnas fler jobbtillfällen och att det skulle kunna vara spännande med jobb inom Nato, exempelvis utlandstjänstgöring. Däremot är Respondent 1 tydlig med att motivationen som ett Natomedlemskap ger inte täcker upp för den amotivationen som han känner inför fortsatt yrkesmilitärt arbete. Hans negativa upplevelser av värnplikten, vilket till stor del verkar handla om hans avsaknad av behov kopplat till sammanhang (se rubrik 'Sammanhang - negativ inverkan'), påverkar hans motivation starkare än möjligheterna som ett Natomedlemskap ger.

5.5 Inneboende motivation, yttre motivation eller amotivation

Utifrån hur respondenterna verkar ha fått, eller inte fått, sina grundläggande psykologiska behov tillgodosedda kan man sedan analysera huruvida de styrs av inneboende motivation, yttre motivation eller amotivation inför fortsatt yrkesmilitärt arbete.

Respondent 2 upplevs mycket motiverad till fortsatt arbete inom militären efter avslutad värnplikt och verkar i hög grad ha fått samtliga tre psykologiska behov tillgodosedda under värnplikten. Han uttrycker att han ser många fördelar med att ha gjort värnplikt för hans personliga utveckling och har en tydlig önskan om att ta anställning och göra utlandstjänst. Utifrån detta kan respondent 2 ses styras av inneboende motivation inför att fortsätta arbete inom militären eftersom han finner ett starkt eget intresse för att göra det.

Respondent 3 upplevs också i hög grad ha fått samtliga grundläggande psykologiska behov tillgodosedda under värnplikten vilket leder henne till att vilja fortsätta arbeta inom Försvarsmakten. Hon upplevs ha ett eget intresse för att vilja fortsätta och hade även ett eget intresse till att göra värnplikten vilket skulle kunna tyda på att hon drivs av en inneboende

motivation. Hennes motivation skulle även kunna tolkas som att hon är styrd av integrerad reglering som en form av yttre motivation. Integrerad reglering innebär att individen uppfattar att yttre förväntningar integrerats i sin egen självbild och därför upplevs som inneboende. Hennes egen motivation tycks som nämnt komma från ett eget intresse men hon nämner även en del yttre faktorer som drivkrafter vilket skulle kunna tala för att hon egentligen snarare styrs av en integrerad reglering. Drivkrafter hon nämnde för att vilja göra värnplikten var bland annat att göra sin plikt mot sitt land och att vilja kunna hjälpa folk på något sätt. Hon säger också att det känns viktigare att jobba inom försvaret efter att Sverige gått med i Nato utifrån tidigare nämnda drivkrafter. Dessa faktorer kan ses som yttre drivkrafter som integrerats i hennes självbild och att motivationen upplevs som inneboende fast den egentligen mer har en yttre karaktär.

Respondent 1 uttrycker tydligt att han inte känner sig motiverad till att fortsätta arbeta inom Försvarsmakten. Han tycks inte uppleva att värnplikten uppfyllt hans psykologiska grundbehov, tydligast kopplat till autonomi och sammanhang. Detta skulle kunna tolkas som att han styrs av det som kallas för den andra formen av amotivation som innebär att individen inte känner eget intresse för att utföra uppgiften eller aktiviteten. SDT menar att det då handlar om att individen inte upplever att det finns något tydligt värde eller relevans för uppgiften och att det har sin grund i att individens grundläggande psykologiska behov inte tillgodosätts. Respondent 1 uttrycker inte endast dålig erfarenheter från sin värnplikt och det går inte heller att påstå att han inte alls känt något tydligt värde eller intresse under hans värnplikt, men han upplevs ha mer negativa än positiva erfarenheter vilket skulle kunna peka på att han upplever amotivation. Det skulle även kunna tyda på att han snarare styrs av yttre reglerad motivation som innebär att motivationen kontrolleras av yttre faktorer. Den motivationen som respondent 1 verkar ha till att genomföra värnplikten tolkas komma från yttre krafter som plikten, uppdraget som gruppchef och personer i hans närhet som försökt öka hans motivation.

6. Diskussion

Avslutningsvis kommer resultatet och analysens slutsatser att sammanfattas och diskuteras. Det avslutande kapitlet kommer även ha ett fokus på förslag på framtida forskning inom ämnet militär motivation och hur det vidare kan undersökas djupare utifrån hur Natomedlemskapet påverkar värnpliktigas motivation.

6.1 Sammanfattande slutsatser och diskussion

Undersökningens resultat visar att det kan urskiljas ett samband mellan värnpliktigas motivation till följd av hur deras grundläggande psykologiska behov tillgodosätts under värnplikten. I de fall när motivationen för fortsatt yrkesmilitärt arbete varit hög tycks även deras behov av sammanhang, kompetens och autonomi ha upplevts tillgodosätts under värnplikten. I denna undersökningen ansåg samtliga respondenter att det ser Sveriges inträde i Nato som positivt för ökade chanser till att få jobb inom Försvarsmakten. De menar att Natomedlemskapet ger ett ökande intresse för försvaret i stort samt att de tror att det kommer bidra till att säkra fler jobb kommande år. Dock ansåg inte alla respondenter att detta gav tillräcklig motivation inför att arbeta inom Försvarsmakten. Av de som svarade att de är motiverade till att arbeta vidare inom Försvaret efter värnplikten så var det dock inte ökad motivationen till följd av Natomedlemskapet som de såg som deras huvudsakliga drivkraft. Att Nato inte tycks vara en central drivkraft för respondenterna kan handla om att det kanske inte har en särskilt stor påverkan på dessa motivation. Det skulle däremot också kunna bero på att det gått relativt kort tid mellan att Sverige blev fullvärdig medlem och att intervjuerna genomfördes. Respondenterna beskriver att de hittills inte upplevt att det lett till några större förändringar i deras upplevelse av värnplikten. Om det hade gått längre tid hade kanske resultatet sett annorlunda ut och om större förändringar skett inom Försvarsmaktens organisation. Att denna undersökning inkluderade hur Natointrädet kan ha påverkat värnpliktigas upplevelser och motivation motiverades av att senare kullar värnpliktiga inte kommer att ha den faktiska erfarenheten av att ha varit i militären både innan och efter att Sverige gick med.

Resultatet tycks visa på att deras motivation mer påverkas av huruvida deras grundläggande psykologiska behov tillgodosätts. Av de respondenter som uppgett att de vill fortsätta arbeta inom försvaret så kan känslan av gemenskap och samhörighet urskiljas som viktig för de båda. Även för respondent 1 som uppgett att han inte vill fortsätta arbeta inom militären så

tycks behovet av samhörighet viktigt men att olika erfarenheter under värnplikten kopplade till samhörighet bidragit till avtagande motivation. De slutsatser som resoneras kring utifrån denna undersökning utgår dock från ett mycket begränsat underlag då det baseras på intervjumaterial på mellan 30 till 60 minuter. Det innebär således att undersökningen till viss del bara getts en begränsad bild av respondenternas helhetsupplevelse. Denna undersökning kan därför bara ge indikationer på hur dessa individers motivation kan tolkas och förstås och har därmed en begränsad generaliserbarhet för individens helhetsupplevelse. Generaliserbarheten för undersökningen i stort begränsas även av dess mycket begränsade urval. Tre personers upplevelser kan inte anses tillräckligt för att få en förståelse för hur den generella upplevelsen av motivation för värnpliktiga till fortsatt yrkesmilitärt arbete ser ut. Det kan däremot ses ge indikatorer på hur motivation bland värnpliktiga kan förstås och vidare ge underlag för fortsatt forskning.

6.2 Vidare forskning

Militär motivation är som tidigare nämnt inget nytt forskningsområde och har både nationellt och internationellt forskats på under lång tid. Denna undersökning avsåg att bidra med kunskap om förståelsen av vad som påverkar och hur det påverkar värnpliktigas motivation till att fortsätta arbeta inom Försvarsmakten. Då denna undersökning genomförts genom de relativt smala och tidsbegränsade ramar som en kandidatuppsats innebär har många idéer för framtida fördjupande forskning väckts.

För att få en djupare och mer generaliserbar förståelse för värnpliktigas motivation skulle framtida forskning behöva ett betydligt större urval och därmed kräva ett bredare tidsomfång än vad denna kandidatuppsats om 10 veckor haft. Ett större antal respondenter skulle även ge möjligheten att undersöka djupare hur SDT olika fördjupningar av inneboende motivation och amotivation kan användas för att fördjupa förståelsen av värnpliktigas motivation. Ett större urval skulle öka generaliserbarheten avsevärt.

Framtida forskning på hur Sveriges inträde i Nato påverkar värnpliktigas motivation bedöms även som relevant. Forskning om fem, tio eller kanske tjugo år skulle ge möjligheten att få djupare förståelse för vad effekterna faktiskt blivit utifrån hur Försvarsmakten expanderat. De faktiska effekterna av Natointrädet kan komma att bli fler och tydligare längre fram. Det förutspås som nämnt i bakgrunden att fler omotiverade kan komma att behöva göra värnplikt när andelen som blir inkallade ökar. Det blir då relevant att undersöka huruvida det sedan

påverkar värnpliktigas motivation till fortsatt yrkesmilitärt arbete. Den typen av forskningen skulle då kunna undersöka om det finns ett samband mellan omotivation till att göra värnplikt och omotivation till att ta anställning efter värnplikten. I framtiden när fler omotiverade beräknas bli tvungna att göra värnplikt, skulle ännu fler former av samband och förståelse av motivation kunna undersökas.

En ytterligare del av framtida forskning inom militärmotivation skulle kunna vara att undersöka vidare hur situationer likt den respondent 1 vittnar om gällande sexuella trakasserier och övergrepp påverkar värnpliktigas motivation. Personalen inom svenska Försvarsmakten är allmänt känd för att vara manligt dominerad och det har under många år genomförts kampanjer för att locka fler tjejer till militären. Den maskulina kulturen och överrepresentationen av män nämns bland unga tjejer som ett hinder för att göra värnplikt. Forskning om det finns ett samband mellan motivation och oro (eller fördomar) om sexuella trakasserier inom Försvarsmakten vore därför intressant att genomföra.

7. Referenser

Aamisepp, M. (2024). *Nato-tidslinjen: Här är turerna mellan Sverige och Ungern*. Svt Nyheter.

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/nato-tidslinjen-har-ar-turerna-mellan-sverige-och-ungern>

Aggestam, L. Schierenbeck, I. Wackenhut, A. (2023). Sweden, NATO and the role of diasporas in foreign policy. *International Affairs*, 99(6), 2367-2385.

<https://doi.org/10.1093/ia/iad239>

Boréus, K., Kohl, S. Innehållsanalys. I Boréus, K. & Bergström, G (Red). *Textens mening och makt* (s.49-89). Studentlitteratur

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber

Custemo, F. (2023). *Motivation bland anställda och värnpliktiga soldater, en jämförande studie*. [Kandidatuppsats, Försvarshögskolan]. Divaportalen.

<http://fhs.diva-portal.org/smash/get/diva2:1765181/FULLTEXT01.pdf>

Deci, E., & Gagné, M. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26. s.331-362.

Engelbrekt, K. (2023). Ukrainakriget och den regelbaserade världsordningen: en initialbedömning. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 3. s.546-572.

<https://journals.lub.lu.se/st/article/view/25282/22296>

Eriksson, M. (Programledare). (2023a, 16 januari). Värnpliktiga siktar ofta högre än försvarsanställning. Sveriges Radio

<https://sverigesradio.se/artikel/varnpliktiga-siktar-ofta-hogre-an-forsvarsanstallning>

Eriksson, M. (Programledare). (2023b, 27 januari). Fler omotiverade behöver göra värnplikten. Sveriges Radio

<https://sverigesradio.se/artikel/fler-omotiverade-behoover-gora-varnplikten>

Försvarsmakten. (2020). *Värnplikt*. Hämtad 2024-04-10 från

https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/varnplikt/?TSPD_101_R0=08054bd396ab2000e848a9de1a63a8dd47aff7ee5774a99d2c733b4dcf833a2c0840334c2aa52bda0856e

[cc17414300039ace604afef10e7f677b4298738dc3286e1476089687bbfcb8a9c2a330067536301770f8e08b0f6774d18a71b08609b](https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/artiklar/varnplikt-under-109-ar/?TSPD_101_R0=08054bd396ab200032a1ba0508a6b633dbee96dab92dba72eb98008b6d1fa5c9c71dc9de7b9f8cdf08ac7c222b14300052534a08cd50befc6a0dfcd8f5ab7522196ae302e876693327c78c358ea316778475e6725fe0ff5b368e05b26a687a47)

Försvarsmakten. (2022). *Värnplikten genom åren*. Hämtad 2023-04-10 från https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/artiklar/varnplikt-under-109-ar/?TSPD_101_R0=08054bd396ab200032a1ba0508a6b633dbee96dab92dba72eb98008b6d1fa5c9c71dc9de7b9f8cdf08ac7c222b14300052534a08cd50befc6a0dfcd8f5ab7522196ae302e876693327c78c358ea316778475e6725fe0ff5b368e05b26a687a47

Försvarsmakten (2023a). *Utveckling av det militära försvaret 2025-2030*. Hämtad från https://www.forsvarsmakten.se/contentassets/84e6f3b6e7b84852882cf73e81b7df4a/underlag-infor-kommande-forsvarsbeslut-bilaga-2.pdf?TSPD_101_R0=08054bd396ab20007695c6b3916f57b87b6d84cb2e30be2c337caebbd87601d03eaa0bfac5e61e8f083888535114300046b20de8c1fa8dc99817c1e939a01a7a58de4e356d4fb3e70f68040a36bd43bc706d5fd69672f6e4f4d79bf1f3e61ead

Försvarsmakten. (2023b). *Nato i fokus*. Hämtad 2023-09-18 från <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/forsvarsmakten-i-sverige/nato-i-fokus/>

Försvarsmakten. (2023c). *Personalsiffror*. Hämtad 2023-09-20 från https://www.forsvarsmakten.se/sv/organisation/om-var-organisation/personalsiffror/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab2000cfbb8b1d46bf67068ddb23c0cfb507fc0ce788f218d8586eed7b5fe828993d6b087a44c3b6143000d6c8f42bbeeb4ae64310393143c9687e6c9cc0998523f931b81bbed6c20c0c1c75f02717c0a5831293e0e99980dacee3

Försvarsmakten. (2023d). *Försvarsmaktens årsredovisning 2022 Bilaga 1 och 2*. https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/arsredovisningar/arsredovisning-2022/fm2021-22412.41-fm-ar-2022_bilagor.pdf

Grigorov, G. (2020). Models and approaches for motivation, recruitment and retention of military personnel in the British Armed Forces. *International Scientific Journal "Security & Future" IV(1)*. s. 27-30.
https://www.researchgate.net/publication/343682937_Models_and_approaches_for_motivation_recruitment_and_retention_of_military_personnel_in_the_British_Armed_Forces#full-text

- Haglund, F. (2023-04-03). Finland välkomnas in i Nato som fullvärdig medlem. *Europaportalen*. <https://www.europaportalen.se/2023/04/finland-valkomnas-i-nato>
- Ikenberry, J. (2018). The end of liberal international order?. *International Affairs*, 94(1), s.7–23; doi: 10.1093/ia/iix241
- Knutsson, M. (2022). *En epok går i graven vid svenskt Nato-medlemskap*. SVT Nyheter. Hämtad 2024-04-10 från <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/en-epok-gar-i-graven-vid-svenskt-nato-medlemskap>
- Lundqvist, S. (2022). A Convincing Finnish Move: Implications for State Identity of Persuading Sweden to Jointly Bid for NATO Membership. *Studia Europejskie*, 26(4), s.73.110. doi: 10.33067/se.4.2022.3
- Olsson, G. (2023-01-26). Erdogan har ratificerat Sveriges Natoansökan. *Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/sverige/erdogan-har-ratificerat-sveriges-natoansokan/>
- Plikt- och Prövningsverket. (2023). *Vår historia*. Hämtad 2024-04-10 från <https://www.pliktverket.se/om-myndigheten/var-historia>
- Regeringen. (2023). *Stor satsning på militärt försvar och Natomål beräknas vara uppfyllt*. Hämtad 2023-09-26 från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/stor-satsning-pa-militart-forsvar-och-natomal-beraknas-vara-uppfyllt/>
- Regeringen. (2024). *Sveriges och Natos historia*. Hämtad 2024-04-03 från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sverige-i-nato/sveriges-och-natos-historia/>
- Regeringskansliet (2023) *Sveriges väg in i Nato*. Hämtad 2023-09-19 från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sverige-och-nato/sveriges-vag-in-i-nato/>
- Ryan, R. & Deci, R. (2017). *Self-Determination Theory : Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. The Guilford Press.
- Shields, P. (2006). “Why They Fight”. *Armed Forces & Society*, 32(4), s.645. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0095327X06287887>

Svensson, J. (2023). Natomedlemskapet får konsekvenser för Sveriges identitet som stat. *Försvarshögskolan*.

<https://www.fhs.se/arkiv/nyheter/2023-02-10-natomedlemskapet-far-konsekvenser-for-sveriges-identitet-som-stat.html>

Uhlin, A. (2023). *Finns det skillnader mellan digitala och fysiska möten?*. Mälardalens universitet. Hämtad från

<https://www.mdu.se/artiklar/arkiv/2023-08-31-finns-det-skillnader-mellan-digitala-och-fysiska-motena>

Utrikespolitiska Institutet. (2024). *Sverige och Nato*. Hämtad 2024-04-03 från

<https://www.ui.se/landguiden/internationella-organisationer/nato/sverige-och-nato/>

Wong, L. Kolditz, T. Millen, R. Potter, T. (2003). *Why they fight: Combat motivation in the Iraq war*. Strategic Studies Institute, U.S Army War College.

<https://play.google.com/books/reader?id=5H-twjcbFukC&pg=GBS.PP1&hl=sv>

Öbrink, A. (2022). *Regeringen vill att fler gör lumpen - kan bli 10 000 värnpliktiga om året*.

Hämtad 2024-05-14 från

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-vill-att-fler-gor-lumpen-kan-bli-10-000-varnpliktiga-om-aret>

8. Bilagor

Bilaga 1:

Intervjuguide:

Inledning:

- Kan du berätta kort om dig själv? Ålder, sysselsättning.
- Vad gjorde du innan du påbörjade din värnplikt?
- Hur såg ditt intresse för militären ut innan du ryckte in?
 - Hade du tänkt att göra värnplikt innan du blev inkallad?
- Vill du berätta kort om din befattning och hur lång tid du har kvar på värnplikten?
- Vad driver dig att genomföra din värnplikt?
- Hur målinriktad skulle du säga att du är?
- Upplever du att du har ett kontrollbehov?
 - Vilket sätt?
- Hur ser en typisk dag ut i din befattning?
 - Vad är det bästa på dagen? Det sämsta på dagen?
 - Vad motiverar dig mest under en vanlig dag?
- Vad vill du göra efter att värnplikten är över?
 - Vad tror du själv styr att det är det du vill göra?
 - Har det ändrats under tiden du varit i militären?
 - Hur är ett roligt jobb enligt dig?

Sammanhang:

- Hur är sammanhållningen i din grupp (pluton)?
- Hur är din relation till gruppen?
- Kan du beskriva din roll i gruppen?
- Om du skulle välja på att jobba i grupp eller på att jobba ensam, vad skulle du välja? Varför?
- Hur har din upplevelse av din grupp påverkat din generella upplevelse av värnplikten?

Kompetens:

- Hur angriper du nya uppgifter?
- Beskriv en situation där du känner dig kompetent?
- Beskriv en situation där du inte känner dig kompetent?

- Hur tänker du kring att jämföra dig med andra i gruppen?
- Hur reagerar du på feedback på dina prestationer från andra?
- Är du tävlingsinriktad som person? Hur tar det sig i uttryck?

Autonomi:

- Känner du att du har kontroll över din karriär? Varför/varför inte?
- Hur viktigt är det för dig att kunna bestämma över din egen tid?
- Hur mycket kontroll känner du att du har över ditt eget arbete och att styra dina arbetsuppgifter?
 - Är det viktigt för dig?
- Hur reagerar du på att tilldelas ansvar?
- Tror du att du hade gjort värnplikt om det fortfarande hade varit frivilligt med militär utbildning?

Nato:

- Hur har Nato-inträdet påverkat din värnplikt?
- Minns du vad du tänkte kring om Sveriges inträde i Nato skulle kunna komma att påverka din värnplikt?
- Tror du att din värnplikt skulle blivit annorlunda om Sverige inte hade gått med i Nato?

Utforskande:

- Vad motiverar dig att göra ett bra jobb?
- När känner du dig mest nöjd och uppfyllad i ditt arbete?
- Vilka arbetsuppgifter motiverar dig mest?
- Vilka arbetsuppgifter motiverar dig minst?
- Beskriv en situation där du kände dig omotiverad?
 - Vad motiverar dig att fortsätta jobba?
- Vad är det mest positiva som du tar med dig från värnplikten?
 - Varför?
- Vad är det mest negativa?
 - Varför?
- På en skala från 1-10, där 10 är det högsta, hur motiverad är du till att fortsätta arbeta inom militären?

- Skulle du vilja fortsätta arbeta inom militären?
 - Varför/varför inte?
- Har din upplevelse av värnplikten gjort dig mer eller mindre motiverad till att fortsätta arbeta inom Försvarsmakten? Varför mer eller mindre?
- Hur påverkar Sveriges inträde i Nato din motivation till att fortsätta arbeta inom militären?
 - Har Nato-inträdet gjort dig mer eller mindre intresserad av att arbeta vidare inom Försvarsmakten?

Har du några avslutande tankar?